

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2011 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Adriana Zatloukalová

Náboženský cestovní ruch v České republice

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Aleš Bříza

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL TIME STUDIES

2011 - 2014

BACHELOR THESIS

Adriana Zatloukalová

Religion Tourism of Czech Republic

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Aleš Bříza

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně

V Praze dne 28. 3. 2014

Adriana Zatloukalová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Alešovi Břízovi za odborné vedení a rady při zpracování této práce. Dále paní Heleně Linhartové za poskytnuté informace o Pražském Jezulátku.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá náboženským cestovním ruchem, coby specifickou formou cestovního ruchu. Začíná úvodem do cestovního ruchu a popisuje jeho definice a základní pojmy. Dále se věnuje náboženskému cestovnímu ruchu, jeho definicím, specifickým a problematice. Popisuje jeho historii i současnou situaci. Je zde obsažen i příklad poutního zájezdu do Itálie. Postupně tato práce popisuje světové náboženské destinace přes české až po sakrální památky Prahy. Což znamená popis Vatikánu, Jeruzaléma, Mekky a poutní cesty do Santiaga de Compostela přes Velehrad, Svatý Hostýn až po Pražské Jezulátko. Praktická část se zabývá Prahou v čele s Pražským Jezulátkem a Pražskou Loretou jako možnou světovou destinací náboženského cestovního ruchu. Srovnání probíhá pomocí popisu, SWOT analýzy, monitoringu a vytvoření návrhu pro zlepšení postavení Pražského Jezulátka jako významné světové náboženské destinace.

Klíčové pojmy

Náboženský cestovní ruch, poutní turistika, světové náboženské destinace, české náboženské destinace, Praha jako náboženská destinace, Pražské Jezulátko, Pražská Loreta, SWOT analýza.

Annotation

In theoretical part my bachelor project pursues a topic of a tourism combined with a specialization on religion which is a specific part of tourism industry. It starts with an introduction and describes a fundamental terms of tourism industry. Subsequently, it deals with matter of religion in tourism, its definition, specific criteria and issues. Also a history and present development are part of it. As an example serves a trip of pilgrimage to Italy. Gradually, a bachelor project describes all world major destination known for its religious sightseeings and also sacral places of interest in Prague. It includes Vatican, Jerusalem, Mecca, journey of pilgrimage to Santiago de Compostela, Velehrad, Svaty Hostyn to Prazske Jezulatko. Practical part deals mainly with Prague, specifically with Infant Jesus of Prague and Prague Loreta as a potential world class destination with emphasis on a religion interest. Comparison between description, SWOT analysis, monitoring and formation of proposal involves an idea for improvement of Infant Jesus of Prague's position as a significant world religious destination.

Key words

Religious tourism, pilgrimage tourism, world religious destination, Czech religious destination, Prague as a religious destination, Infant Jesus of Prague, Prague Loreta, SWOT analysis.

Obsah

Úvod.....	8
1 Cestovní ruch a jeho charakteristika	11
1.1 Vymezení základních pojmů cestovního ruchu	11
1.2 Náboženský cestovní ruch a jeho charakteristika	12
2 Specifika náboženského cestovního ruchu	14
3 Světové destinace náboženského cestovního ruchu.....	17
3.1 Itálie – Vatikán.....	17
3.2 Izrael – Jeruzalém	18
3.3 Saudská Arábie – Mekka	19
3.4 Santiago de Compostela – Svatojakubská pouť.....	20
4 Náboženský cestovní ruch v České republice.....	22
4.1 Křesťanské náboženské destinace.....	22
4.2 Židovské náboženské destinace	25
5 Náboženský cestovní ruch v Praze.....	27
6 Kostel Panny Marie Vítězné a Pražské Jezulátko.....	31
6.1 SWOT analýza Pražského Jezulátka.....	32
6.2 Monitoring návštěvnosti kostela Panny Marie Vítězné	34
7 Pražská Loreta.....	38
7.1 SWOT analýza Pražské Lorety	40
8 Návrh pro zvýšení konkurenceschopnosti	42
8.1 Návrh prohlídkové cesty za Pražským Jezulátkem.....	43
Závěr	45
Seznam použitých zdrojů	i
Seznam grafů.....	iii
Bibliografické údaje	iv

Úvod

Téma náboženského cestovního ruchu v České republice jsem si vybrala, protože mi přišlo zajímavé, atraktivní a velmi málo známé. S náboženským cestovním ruchem jsem se setkala při studiu a zaujalo mě jeho úzké spojení s historií a tradicemi. Dále mě překvapilo, že náboženský cestovní ruch není příliš rozšířené téma. Při podrobnějším zkoumání, jsem se dokonce přesvědčila, že na toto téma není napsáno moc publikací, prací ani knih, a přesto je to odvětví cestovního ruchu, které sahá až k samotným kořenům jeho rozvoje. Dle mého názoru, když už jsem našla zdroj, ze kterého bych mohla čerpat pro svoji práci, byl psaný věřícím člověkem. Zdálo se mi, že věřící člověk se na toto odvětví dívá zkresleným pohledem. Zkreslený pohled je právě ten fakt, který může odrazovat možné nevěřící zájemce či turisty. Z tohoto hlediska je zajímavé vypracovat toto téma z pohledu nevěřícího člověka, který se o náboženství zajímá jen kvůli historickým událostem a úzkým spojením mezi nejvýznamnějšími památkami celého světa. Z těchto důvodů jsem se rozhodla vybrat si toto téma a prozkoumat jeho základní specifika a problematiku.

Náboženský cestovní ruch je v dnešní době rozdělen na dva směry. První směr se dá označit za cestování pouze za účelem náboženského smyslu, nejčastěji je nazýván jako poutní cestovní ruch. Druhý směr je těžké přímo specifikovat. Důvodem toho je, že i nevěřící člověk může mít zájem navštívit sakrální památky, takový turista navštěvuje významné náboženské centra stejně jako věřící člověk. Jediný rozdíl mezi těmito dvěma turisty může být pouze účel cesty. Nevěřící turista chce poznat památky a kulturu, cestuje však bez hlubšího významu. Věřící turista cestuje, aby navštívil významná náboženská místa, což koření z hlubšího duševního významu a navíc se může zajímat i o místní kulturu a další turistické cíle např. muzea a galerie stejně jako běžný turista.

V bakalářské práci jsou uvedeny a popsány čtyři nejznámější náboženské destinace světa. Vatikán, Jeruzalém, Mekka a Santiago de Compostela. Destinace jsou popsány z architektonických hledisek a k tomu jsou zmíněny i tradice, zvyky nebo zajímavosti, které dotvářejí jejich důležitost a atraktivitu. Tato bakalářská práce se má zabývat náboženským cestovním ruchem v České republice, ale aby se mohl srovnat potenciál České republiky a hlavně Prahy, je nutné uvést i ostatní destinace. Nejvíce se

práce věnuje křesťanským náboženským památkám, protože hlavním zkoumaným místem v této práci je Pražské Jezulátko, což je křesťanská památka. V České republice se však nachází významné židovské památky, které nelze nezmínit a aspoň základně nepopsat. Islámské náboženské destinace jsou popsány spíše jen pro celistvost tématu náboženského cestovního ruchu, jehož jsou neodmyslitelnou součástí.

Svou bakalářskou práci jsem začala obecným úvodem do cestovního ruchu. První kapitola se věnuje definicím cestovního ruchu, jeho popisu a vymezení základních pojmů. Postupně definuje náboženský cestovní ruch, jeho počátky a historii. Ve druhé kapitole jsou popsána specifika náboženského cestovního ruchu. Kapitola uvádí současnou situaci a problematiku. Více se rozebírá rozdíl mezi dvěma směry náboženského cestovního ruchu, rozdíl mezi poutníkem a turistou. Pro lepší představu jak vypadá poutní zájezd, je popsán a uveden konkrétní zájezd cestovní kanceláře, která se věnuje náboženskému cestovnímu ruchu. Ve třetí kapitole nalezneme již zmiňované světové destinace náboženského cestovního ruchu. První je popisován Vatikán, jako papežský a náboženský stát. Druhou popisovanou destinací je Jeruzalém, místo, které nabízí nejvýznamnější památky křesťanského, židovského i islámského náboženství. Třetí destinací je Mekka, tato bakalářská práce se nevěnuje islámským destinacím, ale její význam musí být popsán, minimálně kvůli návaznosti s Jeruzalémem. Čtvrtou a poslední destinací je Santiago de Compostela, je to jedna z nejznámějších a nejvýznamnějších evropských poutních cest, navíc tím navazujeme na další kapitolu, která se věnuje náboženským destinacím cestovního ruchu v České republice. V kapitole, která popisuje náboženský cestovní ruch v České republice, najdeme popis nejvýznamnějších náboženských destinací mimo Prahu. První uvedenou destinací je Stará Boleslav a Svatováclavská pouť, dále Svatojakubská pouť a její obě možné cesty na území České republiky. Dalšími destinacemi jsou Svatý kopeček u Olomouce, Svatý Hostýn, Velehrad, kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou a Svatá Hora u Příbrami. Také jsou zde popsány židovské památky, židovské město v Třebíči a pražská židovská čtvrť. Pražkou židovskou čtvrtí navazujeme na kapitolu, která se věnuje Praze jako destinaci náboženského cestovního ruchu a jejím nejvýznamnějším památkám. Popis začíná v samém centru Prahy na Pražském hradě a postupně se dostává až k Vyšehradu. Šestá kapitola popisuje úlohu Pražského Jezulátka, jako mnou vybranou destinaci náboženského cestovního ruchu. Je zde popsáno Jezulátko, kostel i

vlastní monitoring a SWOT analýza. Informace o Pražském Jezulátku jsem získala díky rozhovoru s paní Helenou Linhartovou, která jako jedna z mála měla možnost navštívit i podzemí kostela a sama mě kostelem provedla. Vlastní monitoring byl prováděn za účelem zkoumání připravenosti Pražského Jezulátka jako destinace náboženského cestovního ruchu a průzkum dění v kostele, jaký je turistický ruch apod. Sedmá kapitola popisuje Pražskou Loretu a uvádí její SWOT analýzu. Poslední kapitola uvádí návrh na zlepšení a uvedení centra Prahy v čele s Pražským Jezulátkem jako světovou destinaci náboženského cestovního ruchu.

Cílem bakalářské práce je uvést a zabývat se specifiky náboženského cestovního ruchu a srovnat potenciál České republiky se světovými destinacemi náboženského cestovního ruchu.

1 Cestovní ruch a jeho charakteristika

Cestovní ruch popisuje Světová organizace cestovního ruchu, v anglickém jazyce World Tourism Organization (zkratka WTO) jako „*dočasnou změnu místa pobytu, tj. cestování a přebývání mimo místo trvalého bydliště, ne déle než na 1 rok, zpravidla ve volném čase za účelem rekreace, rozvoje poznání a spojení mezi lidmi*”¹.

Výše uvedenou definici lze chápat, jako uspokojení potřeby či touhy jedince opustit místo trvalého bydliště. Účelem cesty jedince mimo domov bývá rekreace a poznání. Rekreace může být sportovní, relaxační, zdravotní, poznávací či adrenalinová. Pro každého účastníka cestovního ruchu znamená relaxace něco jiného, např. ležení na pláži a opalování, pro dalšího sportovní výkon, např. lezení po horách, potápění, tenis nebo nyní velmi oblíbený golf. Pokud má jedinec zdravotní problémy, může využít zdravotní péče, která probíhá v lázeňských střediscích. Cílem může být i touha po poznání ať už cizí kultury, jazyka nebo sama sebe. Cílem rekreace bývá znovuoobnovení fyzických i duševních sil jedince.

Pro uspokojení potřeb účastníka cestovního ruchu musí být splněna specifická kritéria. Jak již bylo zmíněné, účastník cestovního ruchu opouští místo svého trvalého bydliště, díky tomuto faktu potřebuje využít základních i doplňkových služeb.

Základní potřebou účastníka cestovního ruchu je možnost dopravit se do cílové destinace, tudíž mít možnost využít dopravních služeb. Další nezbytnou službou je ubytování. Bez možnosti ubytování v cílové destinaci by bylo náročné uspokojit základní potřeby účastníka cestovního ruchu. Ubytovací služby zajišťují splnění základních lidských potřeb. Mezi doplňkové služby řadíme stravovací služby, průvodcovské služby, směnárenské služby, služby cestovních kanceláří a agentur, informační služby a pojištění.²

1.1 Vymezení základních pojmů cestovního ruchu

Pro lepší porozumění a snadnější orientaci v bakalářské práci, zde bude vysvětleno několik základních pojmů cestovního ruchu.

¹ RYGLOVÁ, Kateřina. *Cestovní ruch: soubor studijních materiálů*. Vyd. 3., rozš. Ostrava: Key Publishing, 2009. 11 s. Management. ISBN 978-80-7418-028-6.

² Podrobněji: ORIEŠKA, Ján. *Služby v cestovním ruchu*. Praha: Idea servis, 2010. ISBN 978-80-85970-68-5.

Místo, které je cílem cestovního ruchu nazýváme destinace. V destinaci nalezneme ubytovací, stravovací a další nezbytné služby pro uspokojení potřeb účastníka cestovního ruchu. Osoba, jedinec, která se v dané zemi nebo destinaci zdržuje minimálně 24 hodin, ale ne déle než 1 rok se nazývá turista. Předpokládá se, že jedinec, turista minimálně jednou v dané zemi, destinaci přenocuje. Osoba, jedinec, která v dané zemi nebo destinaci nepřenocuje a zdržuje se tedy pouze jeden den, se nazývá výletník. Osoba, jedinec, která v dané zemi žije minimálně 1 rok, a více nazýváme rezident.³ Rekreační cestovní ruch slouží k obnově fyzických i duševních sil. Záleží na osobnosti a potřebách konkrétního jedince jaký druh rekreace si zvolí. Cíl účastníka kulturně-historicky poznávacího cestovního ruchu je poznání cizí kultury, cizího jazyka, zvyku, obyčeje či tradice. Cílem rekreačního sportovního cestovního ruchu bývá odpočinek aktivní formou, účastník cestovního ruchu využívá možnosti turistiky, sportu a her. Lázeňský cestovní ruch se uskutečňuje na místech, kde se nachází léčebné prameny, vyvěřeliny, léčebné bahno či plyny. Z pravidla se koná v lázeňských střediscích. Cílem lázeňských pobytů bývá zlepšení zdravotního stavu, anebo jen relaxace a odpočinek.

1.2 Náboženský cestovní ruch a jeho charakteristika

Náboženský cestovní ruch patří mezi nejstarší formy cestovního ruchu. Cestovalo se již za dob antického Řecka a Říma, kdy náboženský cestovní ruch představoval cestování za místy, kde se vykonávaly pohanské obřady. V dobách antického Říma byly vybudovány první dlážděné cesty, díky kterým bylo cestování komfortnější. Ve středověku bylo křesťanství nejrozšířenějším náboženstvím Evropy, což zapříčinilo růst náboženského cestovního ruchu. Mezi projevy rozvoje náboženského cestovního ruchu můžeme zařadit křížácké války a později období zámořských objevů, které s sebou přinášelo kolonizace a misionářské cesty, jejichž cílem bylo rozšíření víry. V 19. století začala cestovat střední společenská třída, hlavním průkopníkem tohoto trendu byl Thomas Cook, který nabízel organizované zájezdy do Svaté země, Jeruzaléma.⁴

³ NORMAN, Alex. *Spiritual tourism: travel and religious practice in western society*. London: Continuum, 2011. 17 s. Continuum advances in religious studies. ISBN 978-1-4411-5044-8.

⁴ STAUSBERG, Michael. *Religion and tourism: crossroads, destinations and encounters*. 1st pub. London: Routledge, 2011. 292 s. ISBN 978-0-415-54931-8.

Náboženský cestovní ruch lze definovat „v užším smyslu jako cestování, jehož hlavním důvodem jsou náboženské obřady a poutě. Tradiční je putování do poutních míst pěšky, na kole nebo na koních. V širším smyslu jde o formu cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni návštěvami a prohlídkami religiózních památek, hřbitovů a poutních míst. Při návštěvě těchto prostor je nutné respektovat v maximální míře nejen jejich pietu, ale i morální právo věřících na zachování důstojného prostředí a posvátné atmosféry.”⁵

V dnešním světě vědy a pokroku, náboženské poutě a náboženský cestovní ruch upadají, přesto církevní památky patří k hlavním cílům turistů z celého světa. Problém náboženského cestovního ruchu spočívá ve velmi těžkém dohledání informací o účastnících cestovního ruchu. Ve většině případů nelze dohledat, za jakým účelem turista do poutní destinace přijel. Podrobné statistické údaje si vedou pouze některá poutní místa, např. Santiago de Compostela.

⁵ ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Linde, 2012, s. 488. ISBN 978-80-7201-880-2

2 Specifika náboženského cestovního ruchu

Náboženský cestovní ruch se zakládá na tradicích, které se přenášejí z generace na generaci. Destinace náboženského cestovního ruchu nalezneme na místech, kde se údajně vyskytovala nebo byla pohřbena nadpřirozená či božská bytost. Na místech, kde došlo k jakékoliv oběti ve jménu boha, např. umučení nebo popravě a poslední možností je místo, kde se stal „zázrak“. Zázrak můžeme chápat jako situaci, při které došlo ke kontaktu mezi člověkem a bohem, anebo zjevení nadpřirozeného úkazu.

Objev či dokonce vznik nové destinace, která bude mít nadnárodní poutní význam, se jeví značně nepravděpodobný. Archeologové stále probádávají nová naleziště i jakákoliv místa, kde se má stavět nový projekt, přesto v dnešní době je velmi náročné a zdlouhavé dokázat pravost nalezených artefaktů. Navíc hlubší význam všech prozatímních poutních míst má již mnohosestletá tradice a historie, která je v duchovním světě víry mnohdy důležitější než samotná destinace.

Občas se stane dočasnou atrakcí, spíše než destinací náboženského cestovního ruchu, božský výjev, obraz nebo znamení. V roce 2012 např. krvavé slzy ze sošky Panny Marie a obličej Krista, který se náhodně zjevil v právě pokáceném kmenu stromu⁶. Rozrůstajícím se trendem jsou tzv. Mariánská zjevení, což znamená domnělý úkaz Panny Marie, nejčastěji bez jakéhokoliv důkazu. Dalším faktem, který příliš nenapomáhá náboženskému cestovnímu ruchu, je moderní věda. Pokud už dojde k tzv. Mariánskému nebo Kristovu zjevení a dokonce se pořídí fotografie nebo video jako důkaz, málo kdo věří v jeho pravost.

Rozkvět vědy a techniky přináší velké objevy, ale i zklamání věřících lidí. Vhodným příkladem je Kopí osudu či Turínské plátno. V současné době máme hned několik „Kopí osudu“, které můžeme navštívit. Odborníci nám nabízejí průkazné důkazy, že ani jedno z kopí nemůže být originál. Turínské plátno, které Vatikán mnoho let nechtěl vydat k vědeckému prozkoumání, bylo prohlášeno za podvrh. Věřící lidé přesto našli argumenty, kterými zpochybňují tvrzení vědců.

V předchozí kapitole byl naznačen základní problém a další specifikum náboženského cestovního ruchu. Náboženský cestovní ruch se rozděluje do dvou

⁶ Skutečně jen pro zajímavost: TN.cz: Zprávy, zajímavosti. TN.cz: *Zázraky a znamení v roce 2012: Zjevení Panny Marie i Ježíše Krista* [online]. 30.12. 2012 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/zajimavosti/zazraky-a-znamení-v-roce-2012-zjevení-panny-marie-i-ježíse-krista.html>

samostatných a stejně významných skupin. První skupinou je poutní cestovní ruch a druhou skupinou náboženský cestovní ruch, ve smyslu cestování za církevními památkami bez hlubšího duchovního významu. Na poutní cestovní ruch se vydávají poutníci za účelem návštěvy poutního místa. Pro poutníka je samotný průběh cesty na poutní místo stejně důležitý jako dosažení cíle. Poutní turista nejčastěji cestuje pěšky, na kole, na koni nebo tak, aby svým fyzickým výkonem pocítil únavu, až vyčerpání, a tím se přiblížil bohu. Poutník svým činem dokazuje, že je ochoten obětovat pohodlí i fyzické síly čímž se může přiblížit duchovní stránkou své osobnosti k bohu a být lepším člověkem.

Požadavky na průvodce jsou daleko vyšší než na běžného průvodce cestovního ruchu. Průvodce pro poutnický cestovní ruch musí mít značné znalosti o náboženství, musí být fyzicky zdatnější, neboť poutní místa nikdy nejsou lehce dosažitelná, a musí doprovázet své klienty, přesto mu musí zbýt dost energie a fyzických sil. Musí dobře znát terén a znát odpočinková místa. Náklady na poutního průvodce by proto měli být vyšší než na běžného průvodce cestovního ruchu. Někdy se pro průvodce náboženského cestovního ruchu používá termín duchovní doprovod.

V současné době v České republice nalezneme několik cestovních kanceláří zaměřujících se na náboženskou či poutní turistiku, např. CK Miklas, CK Floria a CK Via. V Praze sídlí cestovní kancelář Palomino. CK Palomino nabízí poutní a poznávací zájezdy. Nabízené poutní destinace jsou v Itálii, Francii a Izraeli. Nabízené zájezdy cestovní kanceláří do Itálie: Řím – Svatořečení papeže Jana Pavla II a Jana XXIII, San Giovanni Rotondo, Řím – Florencie – Assisi, Řím – Benátky – Assisi, Řím – Padova – Assisi apod., Francie: Lurdy – Nevers – La Salette, Bretan - Normandie, Izraele: Tel Aviv – Jericho – Jeruzalém.

Příklad zájezdu Svatořečení papeže Jana Pavla II a Jana XXIII. Termín zájezdu je od 22. dubna do 28. dubna 2014. Doprava je zajištěna luxusním autobusem, cestuje se přes noc, odjezd je z Prahy. Cena zájezdu je 9800 Kč, z toho cena zahrnuje čtyřikrát ubytování v hotelu na pokojích po dvou až třech lůžkách, čtyřikrát polopenzi, pojištění a služby průvodce. Cena nezahrnuje vstupy, jízdu městskou hromadnou dopravou a turistické poplatky, přibližně se jedná o částku 40 EURO. Itinerář zájezdu: 1. den je naplánovaný večerní odjezd autobusem do Itálie. 2. den bude probíhat návštěva města Sotto il Monte, rodiště papeže Jana XXIII a Milána. V prvním městě se bude konat mše

svatá, později proběhne přesun do Milána a prohlídka města (katedrála sv. Ambrože – relikviář sv. Karla Boromejského, Baptisterium, katedrální muzeum, La Scala, Verdiho muzeum, S. Maria delle Grazie – Poslední večeře od Leonarda da Vinci). 3. den bude probíhat prohlídka města Caravaggio a Bergamo. Večer odjezd do Říma. 4. až 5. den bude probíhat prohlídka Říma (Vatikán – Bazilika sv. Petra, Forum Romanum, Koloseum, Fontána di Trevi, Pantheon, Benátské náměstí, Piazza Navona, S. Maria Maggiore, S. Pietro in Vincoli, S. Giovanni in Laterano – tomba Lev XIII, Kapitol, Santa Croce – titulární chrám kardinála Vlka, katakomby sv. Kalista, S. Paolo fuori le Mura S. Maria sopra Minerva, S. Marcellino e Pietro – titulární chrám kardinála Duky). 6. den se bude konat svatořečení papeže Jana Pavla II ve Vatikánu. Dále prohlídka nedalekého města Orvieto (750. výročí svátku Božího Těla, prohlídka historické části města, dóm založený roku 1290, Cappella del Corporale – relikviář s korporálem z bolsenského zázraku). Později odjezd z Říma, noční cesta zpět do České republiky. 7. den příjezd do Prahy.⁷

⁷ Cestovní kancelář Palomino. In: *Poutní a poznávací zájezdy: Řím - Svatořečení papeže Jana Pavla II a Jana XXIII* [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://palomino.cz/portfolio-view/rim-svatoreceni-papeze-jana-pavla-ii-a-jana-xxiii-61407/>

3 Světové destinace náboženského cestovního ruchu

V následující kapitole budou popsána čtyři nejznámější poutní místa světa Vatikán, Jeruzalém, Mekka a Santiago de Compostela. Dalšími destinacemi náboženského cestovního ruchu jsou např. Loudres ve Francii, Fátima v Portugalsku, Czestochowa v Polsku a Šaštín na Slovensku.⁸

3.1 Itálie – Vatikán

Vatikán můžeme nazvat centrem křesťanské víry. Od roku 1378 je Vatikán hlavním sídlem papežů, od roku 1929 se stal samostatným státem. Vatikán se nachází v Římě, v hlavním městě Itálie, od kterého ho odděluje zděné opevnění. V čele státu je papež, v současné době jeho svatost František, celým jménem Jorge Mario Bergoglio. Papež František je prvním papežem, který pochází z amerického kontinentu.

Vatikán tvoří bazilika sv. Petra, Svatopetrské náměstí, Apoštolský palác, který přiléhá k bazilice sv. Petra, Andělský hrad, hlavní pošta, malé nádraží, radiostanice, vládní budova, obrazárny s muzeem a vatikánské zahrady. Bazilika sv. Petra se začala stavět na místě ukřižování prvního nástupce Krista, který byl později prohlášen za prvního papeže, byl jím sv. Petr. Hrob sv. Petra se nachází přímo pod kopulí, kde najdeme kapli s 95 věčnými světly a sochu sv. Petra sedícího na trůně. V bazilice se nachází více než 300 soch, skoro 900 sloupů a nad 30 oltářů a náhrobků zemřelých papežů. Nejimpozantnější výhled na celé Svatopetrské náměstí je z kopule baziliky sv. Petra. V Apoštolském paláci nalezneme nejznámější Sixtinskou kapli, ve které se svolává konkláve a volí se nový papež. Na výzdobě Sixtinské kaple se podíleli nejslavnější umělci renesance, Pietro Perugino, Sandro Botticelli, Cosimo Rosselli, přesto nejznámějším umělcem je Michelangelo a jeho stropní malby a výzdoba oltáře. Michelangelo byl dokonce jmenován hlavním architektem baziliky sv. Petra. Sixtinskou kapli tvoří výjevy z Nového i Starého zákona, Adam a Eva, potopa a výjev Posledního soudu. „*Uprostřed Svatopetrského náměstí stojí egyptský obelisk a dvě fontány, mezi*

⁸ Loudres: Město na jihu Francie, kde došlo k Mariánskému zjevení. Fátima: Poutní místo, kde došlo k Mariánskému zjevení a tzv. slunečnímu zázraku. Czestochowa: Město na jihu Polska, ve kterém se nachází kostel na Jasné Hoře se slavnou soškou nazývanou Černá Madona. Šaštín: Město s bazilikou Panny Marie Sedmibolestné, ve které se nachází soška Panny Marie se sedmi meči v srdci.

nimi se nacházejí kulaté kameny vyznačující ohniska elipsy, pokud se postavíte do jednoho z bodů, uvidíte obě řady sloupů kolonády vyrovnané v perfektní rovině.,⁹

Andělský hrad byl původně postaven podle vzoru Etrusků jako mauzoleum pro římského císaře Hadriána, své jméno získal díky bronzové soše anděla. „*Andělský hrad byl po staletí využíván jako římská vojenská bašta, byl také útočištěm papežů v dobách nepokojů a církev jej také využívala jako vězení a mučírnu (...). Byla zde vybudována i tajná úniková chodba, která spojovala Andělský hrad s chrámem sv. Petra*”¹⁰.

Zdroje příjmů Vatikánu jsou nejen z náboženského cestovního ruchu, ale i z akciových podílů předních významných italských firem. Tyto hromadné návštěvy organizuje cestovní kancelář Pelegrinatio romana ad sedem Petri. Poutníci bývají ubytováni ve více než 120 kláštorech, které náleží Vatikánu. Dalším velkým zdrojem příjmů je obchod se suvenýry. Prodávají se obrázky papežů, nejrůznější svaté předměty, kříže, obrázky a pohlednice Vatikánu, šátky s vyobrazením jezulátka, nádobí s portréty svatých, modely Vatikánu a další upomínky. Všechny tyto předměty jsou samozřejmě vyráběny pod záštitou Vatikánu. „*Poutě v Itálii představují 5% z celkového výnosu odvětví cestovního ruchu. Obrat zde dosahuje cca 3,5 miliardy euro ročně. V Římě noclehová základna tzv. náboženské turistiky čítá 100 tisíc lůžek, což je 12% všech hotelových míst v zemi.*“¹¹

3.2 Izrael – Jeruzalém

Izrael nazýváme „Svatou zemí“, tento fakt už nám může napovědět, jak moc významná tato destinace pro náboženský cestovní ruch je. Náboženský cestovní ruch je hlavním ekonomickým přínosem Izraele.¹²

Jeruzalém je hlavním městem Izraele a centrem tří nejrozšířenějších náboženství světa, křesťanství, judaismu a islámu. Tento jedinečný střet tří kultur, tří náboženství

⁹ MACHULA, Jan. 100 divů Itálie: *Historie, kultura a přírodní krásy Apeninského poloostrova*. Dobruška: Rebo Productions CZ, spol. s.r.o., 2010, s. 126. ISBN 978-80-255-0435-2.

¹⁰ Průvodce Řím. In: *Průvodce Řím: Andělský hrad* [online]. 2012, 29. 5. 2012 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.rim.maweb.eu/vatikan/andelsky-hrad/>

¹¹ RYGLOVÁ, Kateřina. *Cestovní ruch: Soubor studijních materiálů*. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2009, s. 140. ISBN 978-80-7418-28-6.

¹² Travel Palestine: The Official Site for Tourism in Palestine. *Fast Facts* [online]. 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://travelpalestine.ps/about/fast-facts/>

s sebou přináší války a boje ve jménu pravého boha, které trvají dodnes.¹³ Jeruzalém můžeme označit jako kolébkou křesťanství, judaismu i islámu, protože zde nalezneme Svátý hrob, Zed' nářků a mešitu Al-Aksá.

Křesťané z celého světa přijíždí do Jeruzaléma, aby navštívili baziliku Svatého hrobu. V bazilice se nachází hrob Ježíše Krista, který leží na místě, kde byl Ježíš údajně ukřižován. Z těchto důvodů se jedná o nejsvatější místo pro křesťany.

Izrael bývá označována jako „Židovský stát“. Více než 75% obyvatelstva se hlásí k judaismu. Nejdůležitějším židovským poutním místem je Zed' nářků. Zed' nářků je pozůstatek západní části chrámu. Zed' nářků dále odděluje židovskou část od islámské. Věřící se zde chodí modlit, nejčastěji si své modlitby píší na papírek, který vloží do útrob zdi a „nařikají“. Zed' nářků dostala své jméno právě kvůli tomuto rituálu.

Pro islámskou víru je v Jeruzalémě nejdůležitějším místem chrámová hora, konkrétně mešita Al-Aksá. Chrámová hora se pojí s cestou proroka Mohameda na nebesa, který když později sestoupil z nebes zpět na zem, šířil náboženství v Mekce.

3.3 Saudská Arábie – Mekka

Mekka, významné místo, ještě před vznikem islámu, rodiště proroka Mohameda a dnes nejsvatější místo pro islámskou víru. Nachází se na území Saudské Arábie.

Mekka je starobylé město, které nemůže navštívit žádný nevěřící člověk. Pouť do Mekky představuje tzv. pátý pilíř víry.¹⁴ Minimálně jednou za život by se měl každý muslim vydat na svatou pouť. Pouť do Mekky nemusí absolvovat člověk, který je nemocný, není dospělý nebo nemá dostatek prostředků, aby se účastnil poutě, anebo za sebe může poslat náhradníka. Další skulinkou pro jinak dost náročnou pouť, je možnost výběru mezi dvěma cestami. První a náročnější cesta se jmenuje Hadždž a druhá méně náročná cesta se jmenuje Umra.

Každý poutník musí dodržovat pravidla, jinak by se nesměl účastnit cesty. Ještě před cestou se musí uvést do stavu čistoty a zasvěcení, na sobě musí mít bílé roucho ze dvou kusů látky. Při příchodu ke svaté budově nazvané Kaaba, kterou měl postavit sám Abrahám, ji musí sedmkrát obejít proti směru hodinových ručiček. Sedmý den

¹³ CHRISTOPHER, Poul J. a Broňislava BARTOŇOVÁ. *50 + 1 nejúžasnějších světových míst*. Praha: Práh, 2007, s. 269. ISBN 978-80-7252-164-7.

¹⁴ 5 pilířů islámu: Modlit se, dodržovat půst, rozdávat almužny, věřit v jediného boha a minimálně jednou, se vydat na Pout' do Mekky.

probíhají masové modlitby ve Velké mešitě. Desátým dnem, známým jako dnem oběti, pouť vrcholí, koná se symbolické ukamenování Satana.¹⁵

Kaaba, působí netradičním vzhledem, oproti ostatním muslimským budovám. Můžeme ji popsat jako kostku, která leží uprostřed Velké mešity. Velká mešita má tradiční vzhled pro islámské svatostánky. Velká mešita není velká jen svým jménem, jedná se o největší mešitu na světě svoji rozlohou i svým významem pro věřící muslimy. Mešita prochází stálými rekonstrukcemi, aby vylepšila podmínky pro účastníky poutě. Nalezneme zde více než 90 vchodů, přesto při milionových návalech věřících se zdá být všeho nedostatek.

3.4 Santiago de Compostela – Svatojakubská pouť

Svatojakubská pouť vznikla podle cesty sv. Jakuba, který putoval z Jeruzaléma až do Španělska, kde působil jako misionář. Stejně jako většina svatých byl zabit ve jménu víry, dnes je patronem všech křesťanských poutníků.

Svatojakubské cesty vedou skrz celou Evropu. Za „pravou“ Svatojakubskou pouť považujeme cestu, která začíná ve francouzském městečku St. Jean Pied de Port a končí ve španělském městě Santiago de Compostela, kde se nachází hrob sv. Jakuba.

„Svatojakubská cesta patří už tisíce let vedle cesty do Říma a Jeruzaléma mezi nejvýznamnější poutní cesty v Evropě. Proto ji v roce 1987 vyhlásila Evropská rada první Evropskou kulturní cestou a UNESCO ji v roce 1993 zařadilo do svého seznamu světového kulturního dědictví.”¹⁶

Před začátkem cesty, si poutník zakoupí „poutnický pas“, do kterého dostává razítka z míst, které navštívil. Dále mu dává možnost se ubytovat v ubytovnách. Ubytovny nabízí nejčastěji kostely a jiné církevní budovy, které jsou zpoplatněny dobrovolným poplatkem, většinou jsou tyto místa zasvěceny právě sv. Jakubovi. Poutník, který má ve svém poutnickém pase všechna potřebná razítka a pěšky ujde aspoň 100 km nebo ujede na kole minimálně 200 km, získá doklad či potvrzení o zdolání Svatojakubské poutě.

¹⁵ BÍM, Jan. Ultreia: Svatojakubská pouť - cesta do Santiaga de Compostela a další poutě. In: ŽÁČEK, Juraj. *Ultreia: Pouť do Mekky* [online]. 2008 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/jine-svetove-poute/muslimske-poute/pout-do-mekky/>

¹⁶ Svatojakubská cesta. *Svatojakubská cesta* [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.vwv.cz/jakub/>

Jen za únor 2014, se zúčastnilo Svatojakubské cesty okolo 970 poutníků, z toho jich pěšky dorazilo 945, na kole 24 a 1 na koni. Za účelem čistě poutního významu cesty, dorazilo do Santiaga de Compostela 452 poutníků. Za účelem nábožensko-kulturních zážitků dorazilo 461 poutníku a bez náboženského účelu dorazilo 57 turistů. Z toho 70% poutníků si vybralo cestu Francie – Španělsko.¹⁷

¹⁷ Catedral de Santiago: Pilgrims' s Welcome Office. In: *La Peregrinación a Santiago en febrero de 2014* [online]. Santiago de Compostela, 2014 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://peregrinossantiago.es/eng/pilgrims-office/statistics/>

4 Náboženský cestovní ruch v České republice

Českou republiku můžeme nazvat výjimkou, která potvrzuje pravidlo. Díky bohaté historii nalezneme na jejím území mnoho církevních památek. Mezi nejvýznamnější památky patří křesťanské katedrály, kapličky, kláštery, ale i židovské synagogy a hřbitovy. Všechny tyto náboženské atraktivity Česká republika využívá na rozdíl od ostatních států Evropy minimálně, přitom se se svým potencíonálem může stavět mezi velikány náboženského cestovního ruchu, kterými jsou Itálie, Španělsko a Francie.

4.1 Křesťanské náboženské destinace

Česká republika je malá země, přesto v sobě skrývá velké množství křesťanských náboženských památek a poutních míst. Český národ můžeme označit spíše za ateisticky smýšlející, nejspíš proto se většině českých poutních míst nedostává dostatečné podpory.

První destinací je Stará Boleslav, ve které se koná Svatováclavská pouť. Ve Staré Boleslavi se nachází poutní místo s Palladiem i poutní místo smrti sv. Václava. Palladium lze popsat jako reliéf Matky Boží a malého Ježíška, který je vyroben z korintské mědi. Významný je právě díky sv. Václavovi, který jej nosil údajně vždy při sobě. V den, kdy byl zavražděn svým bratrem Boleslavem, jeho věrný sluha reliéf vzal a schoval, aby se nedostal do rukou bratrovraha.¹⁸ Další významnou památkou ve Staré Boleslavi je chrám Nanebevzetí Panny Marie, ve kterém je dnes Palladium vystavováno.

Svatováclavská pouť se koná v den státního svátku sv. Václava 28. 9. Pouť začíná již 27. 9., kdy jsou hradní strážní dovezeny ostatky sv. Václava z Prahy do baziliky sv. Václava ve Staré Boleslavi. Na počest začátku Svatováclavské poutě jsou po celé zemi rozezněny zvony.¹⁹

¹⁸ Stará Boleslav.com. *Stará Boleslav: Historie* [online]. 2006 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/historie.php>

¹⁹ Národní Svatováclavská pouť. *Národní Svatováclavská pouť: Program* [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.svatovaclavskapout.cz/program/>

Druhou destinací je Svatojakubská pouť. Již dříve byla popisována Svatojakubská cesta z Francie do Santiaga de Compostela. Svatojakubské poutě se konají po celé Evropě, významné Svatojakubské cesty nalezneme i na území České republiky. První Svatojakubská pouť začíná v Praze u kostela sv. Jakuba na Starém Městě. Pokračuje přes Karlštejn do Mníšku pod Brdy, kde se nachází první poutní místo Skalka, které je významné kostelíkem sv. Máří Magdaleny. Další zastávky jsou přes město Dobříš do Příbrami, kde se nalézá kostel sv. Jakuba a Svatá hora. Následující památky leží ve městě Rožmitál pod Třemšínem, zde jsou dva kostelíky sv. Jana Nepomuckého a Povýšení sv. Kříže. Následnou zastávkou je kostel sv. Jakuba v Kasejovicích. Příští zastávkou je významné městečko Nepomuk, rodiště Jana Nepomuckého, ve kterém se nacházejí hned dva kostely. Jeden kostel je zasvěcen sv. Janu Nepomuckému a leží na prý na místě jeho rodného domu, druhý kostel sv. Jakubovi. Pouť končí po projití Klatov, Kdyně až do Všerub, kde je přechod přes hranice od německého poutního města Eschlkam, kde se nachází kostel sv. Jakuba a kde oficiálně začíná Východobavorská Svatojakubská cesta.²⁰ Druhá Svatojakubská pouť začíná ve Zbraslavi u Prahy, vede přes Karlštejn, Beroun do Zvíkovce, kde se nachází kostel Nanebevzetí Panny Marie, dále pokračuje cesta přes Kozojedy, kde leží kostelík sv. Mikuláše, do Kralovic k místnímu kostelu. Cesta pokračuje přes Mariánskou Týnici ke kostelu sv. Jakuba v Žebnici. Další zastávkou je klášter Plasy, který vede k dalšímu kostelu sv. Jakuba v Ledci. Následující zastávka probíhá ve městě Stříbro, zde nalezneme hned tři památky, Děkanský kostel Všech Svatých, sousoší Panny Marie a Minoritský klášter. Cesta pokračuje do Kladrub, Kladrubského kláštera a kostela sv. Jakuba, potom přes Prostiboř a kostel sv. Mikuláše do Hostouně, kde nalezneme kostel zasvěcený apoštolu Jakubovi staršímu a kapli Nanebevzetí Panny Marie. Poslední zastávkou je město Bělá pod Radbuzou, zde je považován za největší lákadlo most přes řeku Radbuzu, který je postaven podle předlohy Karlova mostu. Česko-německé hranice se přechází přes hraniční přechod Železná, dále pokračuje přes Eslarn do Oettingenu, kde cesta navazuje na Francouzskou Svatojakubskou pouť.²¹

²⁰ Svatojakubská cesta. *Svatojakubská cesta: Jižní větev Svatojakubské cesty* [online]. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.vwv.cz/jakub/cr1.php>

²¹ Svatojakubská cesta. In: *Svatojakubská cesta: Severní větev Svatojakubské cesty* [online]. [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.vwv.cz/jakub/scr1.php>

Třetí destinací je Svatý kopeček. Svatý kopeček se nachází nedaleko Olomouce, jedná se o významné poutní místo Moravy. Význam tohoto poutního místa dokazuje i návštěva papeže Jana Pavla II. v roce 1995, který prohlásil tehdy ještě chrám za baziliku minor. Místní dominantou je již zmiňovaná bazilika Navštívení Panny Marie, která v sobě skrývá významné malby barokních malířů. V komplexu Svatého kopečku se nachází i Olomoucká zoo.

Čtvrtou destinací je Svatý Hostýn. Svatý Hostýn je velmi významné poutní místo pro Český národ, zasvěcené Panně Marii, jehož význam upevňuje i zmínka v Rukopise královédvorském. V komplexu, který leží na dvou vrcholech, nalezneme baziliku Nanebevzetí Panny Marie, Vodní kapli a Jurkovičovu křížovou cestu. V bazilice se nachází jedinečný výjev Madonny s Ježíškem v ruce, který okolo sebe metá blesky. Dalším turistickým lákadlem Svatého Hostýna jsou právě naleziště a vysoká rozhledna, která umožňuje prohlédnout si poutní místo z ptačí perspektivy.

Pátou destinací je Velehrad. Velehrad je nejvýznamnějším poutním místem Moravy, dříve byl nazýván „moravským Betlémem“. Jeho duchovní tradice sahá až k příchodu věrozvěstů Cyrila a Metoděje. Velehrad dostal papežské ocenění Zlaté růže, což je zjednodušeně ocenění ducha a loajality ke Svatému stolci. V roce 1990 Velehrad navštívil sám papež Jan Pavel II. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje je považována za centrum poutního místa Velehrad. Uvnitř baziliky nalezneme oltář, kapli Panny Marie, ve které se nachází velehradské Palladium, hrob arcibiskupa Antonína Stojana a sarkofág kardinála Tomáše Špidlíka. Za další významné budovy můžeme považovat bývalý klášter cisterciáků, kostelík Zjevení Páně, pozůstatky středověkého kláštera cisterciáků, velehradský hřbitov a poutní cestu růžence.

Předposlední destinací je Kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou. Kostel sv. Jana Nepomuckého lze označit za jedno z nejoriginálnějších poutních míst v České republice. Nalezneme v něm duchovní, ale i estetický význam pro cestovní ruch. Jeho působivost dokazuje zápis na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO od roku 1994. *„Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého byl založen počátkem 18. století. Je jedním z nejlepších projektů architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichla (1677-1723) a zároveň nejoriginálnějším příkladem takzvané barokní gotiky. Kostel*

obklopuje ambit, který je s centrální stavbou kompozičně propojen.”²² Údajně se nad tělem Jana Nepomuckého zjevila korunka s pěti hvězdami, čímž se nechal architekt inspirovat a založil celý kostel na „čísle pět”. Půdorys je ve tvaru pěticípé hvězdy, v kostele nalezneme pět soch i pět andělů na hlavním oltáři.

Poslední destinací je Svatá Hora u Příbrami. Svatá Hora je dalším významným poutním místem České republiky. Hlavním lákadlem je ručně vyřezávaná soška Panny Marie Svatohorské, kterou měl podle legendy vyřezat sám arcibiskup Arnošt z Pardubic z hruškového dřeva. Soška je ozdobou hlavního oltáře, který je vyroben ze stříbra. Barokní baziliku Nanebevzetí Panny Marie Svatohorské obklopují čtyři ambity s lunetovými obrazy. Svatou Horu s městem spojuje schodiště dlouhé 450 m.²³

4.2 Židovské náboženské destinace

V České republice nalezneme pozůstatky židovské čtvrti v samém srdci Prahy. Dalším lákadlem pro židovské turisty je město Třebíč. V Třebíči se nachází dochovaná židovská čtvrť. V současné době probíhá projekt 10 hvězd. *„Cílem projektu je vytvořit centrálně koordinovanou a metodicky řízenou síť deseti oblastních kulturně vzdělávacích center židovské kultury, které budou prezentovat jedinečné kulturní dědictví České republiky. Oblastní centra židovské kultury vzniknou na území sedmi krajů v následujících lokalitách: Ústěk, Jičín, Brandýs nad Labem, Plzeň, Břežnice, Nová Cerekev, Polná, Boskovice, Mikulov a Krnov. Projekt je spolufinancován z prostředků EU a Evropského fondu pro regionální rozvoj.*”²⁴

První destinací je město Třebíč. Třebíčská židovská čtvrť je po Jeruzalémě druhou samostatnou židovskou památkou, která byla zapsána v roce 2003 na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO. V třebíčské židovské čtvrti nalezneme více než 120 obytných domů. Dalšími zachovalými budovami jsou radnice, školy a chudobince. Samozřejmě se zde nachází i synagoga, tu však dnes využívá Československá církev husitská jako modlitebnu. Původní židovský hřbitov byl

²² České dědictví UNESCO. *České dědictví UNESCO: Žďár nad Sázavou* [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/zdar-nad-sazavou/predstaveni/>

²³ Turistické informační centrum města Příbram. *Kulturní památky: Svatá Hora* [online]. 2011 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://infocentrum.pribram.eu/cz/kulturni-pamatky/svata-hora/>

²⁴ 10 hvězd. *10 hvězd: Revitalizace židovských památek v České republice* [online]. 2014 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://10hvezd.cz/>

přemístěn. Nejstarší dochovaný náhrobek pochází z roku 1623. Součástí hřbitova je dochovaná obřadní síň, která byla vybudována v roce 1903. Obřadní síň dodnes můžeme využívat k pohřebním rituálům podle starých tradic.

Druhou a poslední zmiňovanou destinací židovského náboženského cestovního ruchu je Praha. Židovské ghetto²⁵ v Praze vzniklo již během 16. století. Židovské město bylo začleněno do Prahy jako čtvrť Josefov až roku 1848. Toho samého roku se Židům dostalo i občanských práv. Po roce 1896 byla židovská čtvrť asanována²⁶. Díky tomu se do dneška dochovaly pouze synagogy, radnice a hřbitov. Dnes je Josefov součástí Starého města. Starý židovský hřbitov byl založen v 15. století. Pohřbívat se v něm přestalo roku 1787. Nalezneme zde okolo 20 000 náhrobků. Nejcennější náhrobky pochází ze 17. století. Mezi světovou pozoruhodnost Prahy se řadí pozdně renesanční tumba²⁷ rabína Jehudy ben Bacalela (známého jako rabbi Löw), který zemřel roku 1609. Nejstarším původním náhrobkem z roku 1439 je náhrobek Abigdora Kara. Nejvzácnější památkou, která zbyla z ghetta, je Staronová synagoga. Dříve zde sídlila správa Židovského města, dnes sídlo Židovské náboženské obce. K synagoze se také váže legenda o golemovi, které ho údajně uložil rabbi Löw do prostor pod synagogou. Další významnou synagogou je Pinkasova synagoga z 15. století. Dnes v ní nalezneme památník k uctění Židů padlých za obět' nacistickému režimu.²⁸ K památníku patří nejdelší náhrobní nápis na světě, který je napsán na zdech synagogy a tvoří jej jména židovských obyvatel Čech a Moravy. Ve zbylých dochovaných synagogách dnes jsou sbírky muzea s významnými sbírkami židovských předmětů ve světě. V jedné ze synagog nalezneme knihovnu se stotisíci svazky, mezi nimi jsou i významné rukopisy a prvotisky. Dochovanými synagogami jsou Maiselova synagoga, Španělská synagoga a Klausova synagoga. Na místě bývalé Židovské radnice v Maiselově ulici, jsou na věži budovy umístěny dvoje hodiny. Jedny hodiny jsou popsány hebrejskými číslicemi, a protože Hebrejci čtou zprava doleva, pohybují se hodiny proti směru běžných hodinových ručiček. Hodiny jsou připomínkou k uctění památky pražských Židů, kteří pomáhali s obranou Karlova mostu proti Švédům.

²⁵ Ghetto: Část města, ve které žije menšina obyvatelstva, která je většinou odmítána. Důvodem v této situaci bylo rozdílné náboženství.

²⁶ Asanace: Opatření, které slouží ke zlepšení hygienických podmínek města.

²⁷ Tumba: Kovový nebo kamenný náhrobek.

²⁸ PLICKA, Karel a Emanuel POCHE. *Procházky Prahou: Fotografický průvodce městem*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1976, s. 128-130.

5 Náboženský cestovní ruch v Praze

Praha je hlavním městem České republiky, které leží v srdci Evropy. Praha je významná díky svým sakrálním památkám, které v Evropě nemají konkurenci. Většina památek je úzce propojena s křesťanstvím, proto se v této kapitole budeme věnovat Praze jako velmi významné destinaci křesťanského náboženského cestovního ruchu.

Začínáme v samém centru Prahu, na Pražském hradě. Významnou dominantou Pražského hradu je chrám sv. Víta, který můžeme uvést jako nejvýznamnější církevní památku České republiky. Chrám sv. Víta se začal stavět ve 14. století v gotickém slohu. Autorem je Matyáš z Arrasu, po jeho smrti pokračoval v díle Petr Parléř. Chrám byl dostavěn až v roce 1929 architektem Kamilem Hilbertem. Uvnitř chrámu sv. Víta se nachází korunovační komora. Korunovační komora je uzamčena sedmi zámky, které střeží české korunovační klenoty. Korunovační klenoty se skládají ze Svatováclavské koruny, královského jablka a žezla. Svatováclavskou korunu nechal vyrobit Karel IV. pro příležitost své korunovace. Koruna váží více než 2 kg, vyrobena je z ryzího zlata, zdobí ji 96 drahokamů a 20 perel. V safírovém křížku na vrcholu koruny je údajně vložen trn z Kristovy trnové koruny. Královské jablko a žezlo nechali vyrobit Habsburkové a připojili je k českým korunovačním klenotům. Jablko i žezlo jsou také vyrobeny z ryzího zlata. Jablko váží okolo 800 gramů a jsou na něm reliéfy představující výjevy ze Starého zákona. Žezlo váží okolo 1 kg a měří 67 cm. Mezi nejstarší dochované památky Prahy patří bazilika sv. Jiří. V bazilice byli pohřbeni někteří přemyslovští panovníci, např. Vratislav, Oldřich a Boleslav I. a II.

Strahovský klášter patří mezi nejstarší a největší pražské kláštery. Založen byl ve 12. století pro řád premonstrátů. Pod barokní fasádou zůstal zachován jako nejsložitější románský klášter v Evropě. Součástí stavby byl bývalý opatský chrám Nanebevzetí Panny Marie, kostel sv. Rocha, špitál, hospodářské budovy a mlýn. Ve středu kláštera leží Rajský dvůr s mimořádným ambitem. V současné době jsou zde uloženy ostatky sv. Norberta, který byl zakladatelem řádu. Po barokní přestavbě v 17. století vznikl Teologický sál. V Teologickém sále se nachází dřevěná socha sv. Jana Evangelisty, tzv. kompilační kolo²⁹ a několik glóbů. Strahovský klášter byl symbolem vzdělanosti, díky čemu nebyl zrušen během josefínských reforem. Důkazem

²⁹ Kompilační kolo: Kolo spojené s psacím stolem, které obsahovalo police, do kterých si mohl písař sedící za psacím stolem knihy odkládat.

toho je i knihovna. Součástí knihovny je Filozofický sál z 18. století vyzdobený freskami. Dnes v knihovně nalezneme okolo 900 00 svazků, 16 prvotisků a nejstarší exemplář Strahovský evangeliář, který pochází z 10. století. Součástí knihovny je také kabinet kuriozit. V kabinetě kuriozit nalezneme rozmanitou sbírku od vycpaných zvířat, přes sbírky hmyzu až po drátěnou košili ze 12. století. Ve Strahovském klášteře se nachází i Obrazárna, která je považována za jednu z nejcennějších klášterních sbírek ve střední Evropě.

Chrám sv. Mikuláše, perla českého baroka. Nachází se na Malostranském náměstí, kde byla vystavena pro malostranské jezuity. Chrám sv. Mikuláše je dobře rozpoznatelný v panoramatu Prahy jako úzká věž zvonice vedle mohutné kupole. Chrám se stavěl více než padesát let a autory je rodina Dienzenhoferů. Chrám je ukázkou tzv. radikálního baroka. Radikální baroko, které je velmi krásně zachyceno právě v chrámu sv. Mikuláše vyjadřuje pohyb. Základními prvky jsou elipsy a zdánlivý protipohyb různě se protínajících říms. Kupole chrámu měří v průměru 20 m a sahá do výšky 80 m. Vnitřek kupole je vymalován freskou malíře Františka Xavera Palka, která zachycuje svatou Trojici. Na hlavní klenbě lodi je freska od Jana Lukáše Krackera. Freska oslavuje život sv. Mikuláše. Při návštěvě Prahy si na chrámové varhany z 18. století zahrál sám Wolfgang Amadeus Mozart.

Nedaleko chrámu sv. Mikuláše se nachází kostel sv. Tomáše. Postaven byl v gotickém slohu ve 14. století. V 18. století byl přestavěn do barokního stylu Kiliánem Ignácem Dienzenhoferem, který pracoval i na výstavbě chrámu sv. Mikuláše. Uvnitř kostela je ukryto pravé barokní bohatství v podobě nástěnných maleb. Nalezneme zde také nástěnné gotické malby.

Hlavním kostelem Starého města je chrám Panny Marie před Týnem, neboli Týnský chrám. Výstavba Týnského chrámu započala ve 14. století, chrám i po barokních úpravách neztratil klasický gotický vzhled. Týnský chrám byl centrem pražských kališníků, přesněji umírněnějšího husitského křídla. Za zmínku stojí hlavně vstupní portál z Týnské ulice. Portál se skládá z třídílné plastiky znázorňující umučení Krista. Pravé unikáty se skrývají uvnitř chrámu. Nalezneme zde devatenáct řezaných oltářů, které nesou díla známých malířů, např. Karla Škréty a Františka Xavera Palka. Významná je i plastika Týnské Madonny z první poloviny 15. století. V chrámu je pohřben slavný astronom Tycho Brahe. Na náhrobní desce je Tycho Brahe vypodobněn

plastikou. Za zmínku stojí i údajný hrob malého židovského chlapce, který se nechal tajně pokřtít. Chlapcův otec ho kvůli tomu údajně nechal umučit k smrti.

Druhým nejdelším kostelem v Praze, po chrámu sv. Víta, je Chrám sv. Jakuba. Chrám sv. Jakuba leží ve Starém Městě. Původně gotický vzhled byl po velkém požáru přestavěn do barokního stylu. Výzdobu a zařízení chrámu můžeme zařadit mezi jednu z umělecky nejhodnotnější v Praze. V chrámu se nalézají 23 oltářů, které nesou díla slavných malířů a sochařů. Nevšední výzdobou chrámu je mumifikovaná ruka. K ruce se váže legenda o zloději, který chtěl ukrást cennosti a šperky, které zdobily gotickou sochu Piety svatojakubské. Panna Marie ho údajně chytla za ruku a nepustila, dokud mu ruka nebyla useknuta katem. Ruka dodnes v chrámě visí jako „důkaz“ či výstraha o potrestání viníka.

Na Betlémském náměstí nalezneme národní kulturní památku spojenou s kázáním Mistra Jana Husa, Betlémskou kapli. Betlémská kaple byla jedna z mála, kde se kázalo v českém jazyce. Po upálení Mistra Jana Husa začalo v Čechách husitské hnutí, jehož centrem se stala právě Betlémská kaple. Později došlo k přestavbě na kostel. V 18. století byl kostel zbourán. Pozůstatky zdi byly připojeny k výstavbě pozdně klasicistního domu. Z kostela zůstala pouze sakristie a místnost, ve které bydlel Mistr Jan Hus. V druhé polovině 20. století došlo k rozsáhlé rekonstrukci a obnovení kaple. Zrekonstruován byl i Betlémský dvůr a Dům kazatelů. V současné době je zde galerie Jaroslava Fregnera, který byl autorem rekonstrukce Betlémské kaple.

Kostel Panny Marie Sněžné začal stavět Karel VI. za účelem výstavby kostela, který bude roven Svatovítskému chrámu a bude sloužit jako místo pro korunovaci českých králů. Kostel měl dosahovat velkolepých rozměrů, k jeho dostavbě však nikdy nedošlo. V 17. století kostel převzali františkáni a začali jej rekonstruovat. I když kostel nebyl dokončen, původní velkolepé „plány“ dokazuje jeho výška. Kostel měří i s kupolí 34 m a je nejvyšším kostelem v Praze. Významnou osobou působící v kostele byl Jan Želivský. U kostela nalezneme dobře známou Františkánskou zahradu. Františkánská zahrada patří mezi jedny z mála dochovaných klášterních zahrad v Praze.

V Reslově ulici leží kostel sv. Cyrila a Metoděje. Kostel není oproti předešlým památkám tolik významný historií, ale spíše událostí z období nacistické okupace. Po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha se angličtí parašutisté ukrývali v kostele sv. Cyrila a Metoděje. Bohužel byli zrazeni a vypátráni gestapem. Jednotky

gestapa nechali parašutisty popravit přímo u kostela. Dodnes jsou na kostele vidět stopy po kulkách. Na místě popravy jsou jako připomínka reliéfy popravených parašutistů a jejich jména. V kryptě kostela se nachází Národní památník obětí heydrichiády. Připomínkou zavražděného biskupa pravoslavné církve Matěje Pavlíka Gorazda je i nedaleká Gorazdova ulice.

Pro český národ památné a velmi významné místo, které nelze nezmínit, Vyšehrad. Toto místo je opředené spoustou legend a příběhů, nejznámější je legenda o Horymírovi a jeho koni Šemíkovi. Horymír se zachránil před odsouzením k smrti skokem z vyšehradských hradeb do Vltavy, přičemž Horymír přežil, ale Šemík zemřel. Vyšehrad byl nazýván sídlem prvních Přemyslovců, ale jedná se také pouze o legendu, protože Vyšehrad je jen o 100 mladší než Pražský hrad. Výsledek dlouholetého archeologického výzkumu, který prováděl Archeologický ústav Akademie věd ČR pod vedením PhDr. Bořivoje Nechvátala, CSc., dokázal, že Vyšehrad byl osídlen již v pravěku v pozdní době kamenné, ale další důkazy osídlení jsou až z 10. století. Nejstarší nalezenou zmínku o Vyšehradu je nápis z mince, která zde byla vyrobena. V písemných pramenech je první zmínka o Vyšehradu z 11. století. Nejvýznamnější památkou Vyšehradu je chrám sv. Petra a Pavla. Chrám prošel mnoha úpravami a opravami. Dnešní podoba kostela je novogotická, s pozůstatky původní románské i gotické zdi. Jediná dochovaná románská stavba je rotunda sv. Martina. Významnou součástí Vyšehradu je hřbitov. Vyšehradský hřbitov patří mezi nejznámější hřbitovy v České republice. Vyšehradský hřbitov byl vytvořen jako místo posledního odpočinku pro významné české osobnosti. Později byl hřbitov doplněn společnou hrobkou pro nejzasloužilejší muže a ženy českého národa. Nejznámější osobnosti pohřbené na vyšehradském hřbitově jsou např. Karel Čapek, Vítězslav Hálek, Karel Hynek Mácha, Jan Neruda, Božena Němcová, Mikoláš Aleš, Antonín Dvořák, Nataša Gollová, Adina Mandlová, Jaroslav Marvan a mnozí další. Osobnosti pohřbené ve společné hrobce na Slavíně jsou např. Ema Destiniová, Alfons Mucha, Josef Václav Myslbek a další.³⁰

³⁰ DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Velká turistická encyklopedie: Hlavní město Praha*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 342-345. ISBN 978-80-242-3275-1.

6 Kostel Panny Marie Vítězné a sv. Antonína Paduánského – Pražské Jezulátko

Chrám Panny Marie Vítězné v Karmelitské ulici nejvíce proslavila soška Pražského Jezulátka, podle níž bývá označován i celý kostel. Vosková figurka pochází ze Španělska, odkud ji do Čech přivezla Marie Manriques de Lara provdaná za Vratislava z Pernštejna. Sošku později věnovala dceři Polyxeně z Lobkovic, která ji roku 1628 svěřila Karmelitánům. Převor nejprve umístil sošku v oratoři³¹ v klauzuře³² a řeholníci se k ní modlili za pokoru a hmotnou pomoc klášteru, jenž v té době živořil. Od chvíle, kdy voskový Ježíšek překročil práh kláštera, však nastaly změny k lepšímu. Když pak Karmelitánům pomohl samotný císař Ferdinand II., bylo to připisováno vlivu Jezulátka. Ještě za třicetileté války soška zmizela a klášter stíhalo jedno neštěstí za druhým. Řeholníci několikrát z kláštera uprchli a vedlo se jim zle. Když se roku 1638 do vydrancovaného kostela vrátil páter Cyril, ihned začal pátrat po ztraceném Jezulátku. Po dlouhém úsilí jej přece jen našel, špinavé a poničené. Údajně se mu zdálo jako by slyšel tichý hlas „Smilujte se nade mnou a já se smiluji nad Vámi. Čím více mě budete ctít, tím více Vám budu žehnat.“ Zaslouhou pátera Cyrila a také za přispění vojenského komisaře, který dal z vosku zhotovit ztracené ručičky, Jezulátko opravili. Bylo mu pak přičítáno mnoho zázraků. Když v roce 1648 přepadli Malou Stranu Švédové, klášter karmelitánů nepochopitelně ušetřili a dokonce ochraňovali, což také bylo dáváno do souvislosti s působením zázračné figurky. O rok později vypukl v Praze mor. Ani jediný z řeholníků od Panny Marie Vítězné nezemřel. Díky bohatým darům a úctě prokazované Pražskému Jezulátku mohli Karmelitáni kostel zvelebit a počínali si dobře až do zrušení kláštera v roce 1784. Kostel se pak jako farní dostal pod duchovní správu Maltézských rytířů, sošku opatrovaly sestry z řádu anglických panen. Milostné Pražské Jezulátko se mezi tím v kopiích šířilo po celém světě. Nejvíce ho uctívají v Itálii, kde je nazýváno Bambino di Praga, ve Španělsku, kde ho nazývají Nino Jesus de Praga, a v zemích latinské Ameriky. Dokonce kdysi pomáhalo sjednotit Filipíny. Jeho věrná replika zdobí od roku 1992 i katedrálu ve španělské Seville. V 90. letech se Karmelitáni na Malou Stranu vrátili. Originál voskové asi 45 cm vysoké sošky je v kostele vystaven

³¹ Oratoř: Místo k modlení či modlitebna, která je většinou vyvýšená a je oddělená od zbytku kostela.

³² Klausura: Místo, které není volně přístupné. Může sloužit i pro mnichy, kteří dobrovolně vyhledávají odloučení od společnosti.

na bočním bohatě zdobeném oltáři z roku 1776. Figurka Ježíška s korunkou stojí v prosklené skřínce se stříbrným pozlaceným soklem, pravou ruku zvedá k požehnání a v levé drží zlatené jablko s křížkem. Oblečení Jezulátka se pravidelně mění několikrát do roka. Například o adventu má fialové šatičky o Vánocích bílé. Do bohatého šatníku, jenž vznikl řadu let a obsahuje mnohé unikáty, můžeme nahlédnout v málem muzeu otevřeném při kostele v roce 1997. Uvidíme zde náročně zdobené šaty, pláštiky, sakrální předměty věnované kostelu v 17. a 18. století. K nejvzácnějším patří sametové šatičky se zlatou výšivkou zhotovené samotnou Marii Terezii v roce 1754. Dalším vzácným kouskem jsou šaty od paní z Lobkovic, která je přešla ze svých svatebních šatů. Jezulátko však vlastní i orientální šatičky z Číny a kolekci z Filipín či z USA. Prostřednictvím videosnímku můžeme přihlížet převlékání Jezulátka řadovými sestrami.³³ Nejdříve se obléká jednoduchá košilka pak rocheta³⁴. Následující zdobené šaty navlékané zperdu a nakonec plášť. Vše završuje korunka. Duchovním významem tohoto zvyku je myšlenka o přiblížení Ježíška věřícím lidem jako skutečného člověka. Šatičky, které Jezulátko obléká, jsou dary od věřících lidí z vděčnosti za vyslyšené prosby. Chrám Panny Marie Vítězné však ukrývá i další překvapení. Pod kostelem se rozprostírají rozsáhlé podzemní prostory, vybudované již v roce 1666. V kryptě byli po staletí pohřbíváni nejen Karmelitáni, ale i jejich příznivci. Leželi zde stovky mrtvých, mezi nimi i smutně proslulý bělohorský vítěz Don Baltazar de Maradas³⁵ či věčná nevěsta Terezie Frölichová, jež prý zemřela v den své svatby i s ženichem za kterého se nechtěla provdat. Pod presbytářem chrámu je široká chodba, v níž od dláčky až do klenby jsou ve zdi sklípky, v nichž jsou zazděny rakve karmelitánů, na každém sklípku je jméno zemřelého. Po obou stranách chodby je 15 velkých sklepení. Podzemí kostela bylo až do druhé světové války přístupné veřejnosti.

6.1 SWOT analýza Pražského Jezulátka

Vypracováním SWOT analýzy budou shrnuty přednosti, nedostatky, příležitosti a hrozby Pražského Jezulátka jako destinace náboženského cestovního ruchu.

³³ Pro větší zájem, je převlékání Ježíška popsáno v knize *Ustláno na růžích a pod nebesy* od autorky Jindřišky Smetanové.

³⁴ Rocheta: Volné bílé liturgické roucho s rukávy a délkou spodního lemu nejčastěji až pod kolena.

³⁵ Don Baltazar de Maradas: Španělský šlechtic, který působil v Praze během třicetileté války.

Přednosti: Pražské Jezulátko má dlouholetou tradici nejen v České republice, ale i ve světě. Kostel Panny Marie Vítězné, ve kterém se Jezulátko nachází, leží v samém centru Prahy. Členství České republiky v Evropské unii, které umožňuje turistům z ostatních členských zemí opakované návštěvy Jezulátka. Kostel je dobře dostupný pro turisty i běžnou městskou hromadnou dopravou. Historické centrum Prahy, ve kterém se Jezulátko nachází, je od roku 1992 zapsáno na Seznam kulturního světového dědictví UNESCO. Kostel s Jezulátkem neohrožují sezónní výkyvy, prohlídky jsou možné za každého ročního období. Kostel je otevřen každý den včetně víkendů. Bohoslužby jsou pronášeny v českém, italském, francouzském, španělském i anglickém jazyce. Všechny popisky a modlitby jsou přepsány do všech zmiňovaných jazyků. Přímo v kostele se nachází muzeum s šatičkami Jezulátka a prodejna suvenýrů. Každoročním lákadlem k návštěvě jsou Slavnosti Jezulátka. Každou první květnovou neděli se slaví korunovace Jezulátka, tato tradice začala již v roce 1655.³⁶ Dalším velkým turistickým lákadlem je převlékání milostné sošky Ježíška.

Příležitosti. Zájem o Prahu a její kulturní památky roste. Tím by se mohl zvýšit i zájem o Pražské Jezulátko. Jezulátko má v katolickém světě významné postavení. V roce 2009 se malému Ježíškovi poklonil papež Benedikt XVI. a obdaroval jej papežskou korunou, což je nejvyšší liturgický projev úcty. Nedávno nově zvolený papež František by mohl navštívit Jezulátko, čímž by se znovu zviditelnilo pro celý svět a přilákalo tak další poutníky a turisty. Díky rozvoji informačních technologií je dnes možné sledovat internetové stránky Jezulátka. Dostupnost informací, fotografií a článků je snadnější čímž i vyhledávanější. Dalším potencionálním lákadlem je možná rekonstrukce podzemí. V podzemí se nacházejí rozlehlé prostory a mumie, což by přilákalo nejen poutníky, ale i turisty toužící po zážitku.

Nedostatky. Největším nedostatkem je absence turistického značení. Kostel Panny Marie Vítězné je významné místo, přesto nenajdeme skoro žádné označení a upozornění na něj. Jedinou připomínkou, že se nacházíme v blízkosti Pražského Jezulátka, je pár obchodů se suvenýry a kavárna, která má ve jménu obsažený odkaz na Jezulátko. Dalším nedostatkem je propagace, která je nedostačující. Většina Čechů, dokonce i obyvatel Prahy, Jezulátko nikdy nenavštívili. S čímž souvisí nízké procento

³⁶ Během slavností nebo významných svátků bývá Jezulátko oblékáno do královských šatů s hermelínovým pláštěm. Královský šat má vyjadřovat myšlenku, že malý Ježíš je Král králů a Pán pánů.

věřících v České republice. Nízkou návštěvnost českého obyvatelstva může zapříčinit naopak vysoká návštěvnost turistů. Vysoká návštěvnost může až odrazovat místní obyvatelé.

Hrozby. Nepříznivý je stále se snižující počet věřících, kteří mají zájem cestovat za náboženskými památkami. V dnešní době, kdy je v Evropě vysoká nezaměstnanost upadá zájem o vycestování z náboženských důvodů. Většinou, když už lidé mají prostředky a volný čas k vycestování, zvolí si spíše odpočinkovou dovolenou, např. pobyt u moře nebo na horách. Velmi negativní dopad pro památky České republiky a pro Prahu obzvlášť je chybějící regulace průvodců.³⁷ Návštěvnosti nenapomáhá ani kriminalita. Ještě než se vstoupíme do kostela, nelze přehlédnout upozornění v několika jazycích, které upozorňuje na krádeže a nabádá k ostražitosti. Další hrozbou je pokles počtu amerických a ostatním mimoevropských turistů. Prvním faktorem je vzdálenost. Druhým faktorem je vysoká cena dopravy. Třetím faktorem je strach z teroristických akcí. Současným problémem mohou být nepokoje na Ukrajině.

6.2 Monitoring návštěvnosti kostela Panny Marie Vítězné a Pražského Jezulátka

Monitoring proběhl dne 11. března 2014. Skládá se ze dvou částí. Monitoring byl započat na Klárově, u výstupu ze stanice metra Malostranská. Cílem první části monitoringu bylo prozkoumání cesty k Pražskému Jezulátku. Zjistit jak dobře je dostupné, zda se dá dobře najít, jak dokáží pomoci místní obyvatelé či vůbec ví, kde se Jezulátko nachází. Zjednodušeně, byl proveden průzkum z pohledu turisty, který je v Praze poprvé a sám se snaží najít cestu k Pražskému Jezulátku. Prozkoumat zda existují ukazatele k Pražskému Jezulátku apod. Druhým cílem byl průzkum samotného dění v kostele. Kolik návštěvníků přijde na prohlídku, kolik z nich jsou věřící, kteří přišli kvůli modlitbám, kolik z nich navštívili kostel jen jako turisté. Dalším aspektem zkoumání byla národnost návštěvníků.

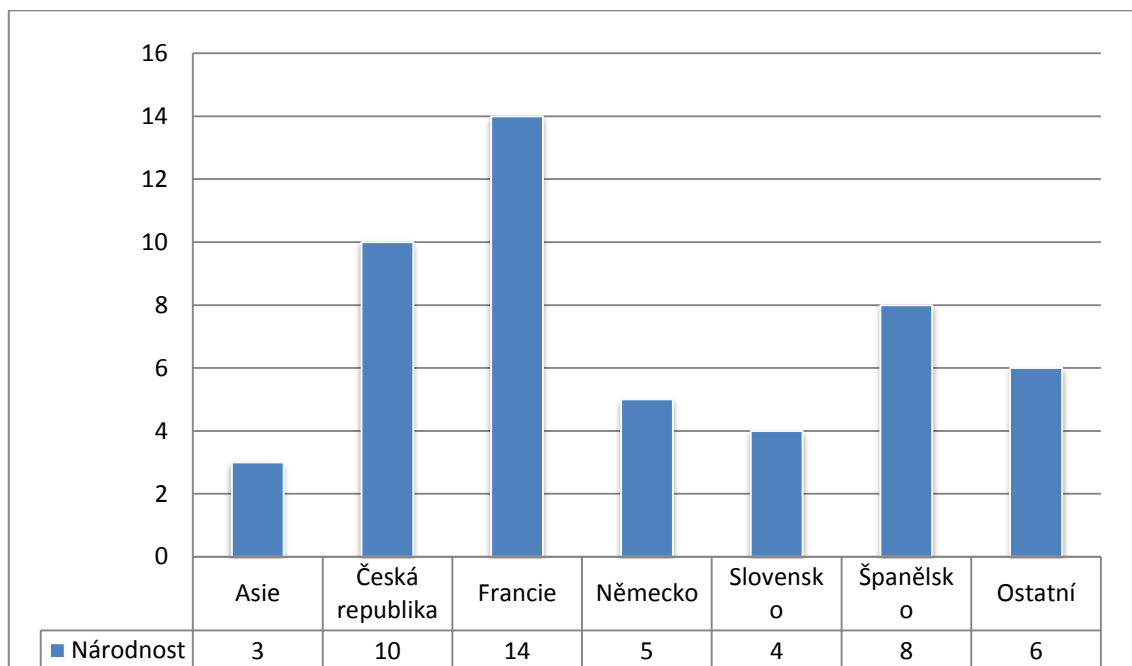
První část zkoumání: Turista, který se ocitne na Malostranském náměstí a neví kam jít, bohužel nenajde žádný ukazatel k Pražskému Jezulátku. Musí proto využít

³⁷ Regulace průvodců: Ve většině členských států Evropské unie je práce průvodce regulována, což zjednodušeně znamená, že v daném státu může poskytovat výklad turistům pouze místní průvodce. Pokud by Česká republika zavedla regulaci průvodců, zvýšila by se poptávka po českých průvodcích. Zvýšením poptávky by se zvedl příjem z úseku cestovního ruchu.

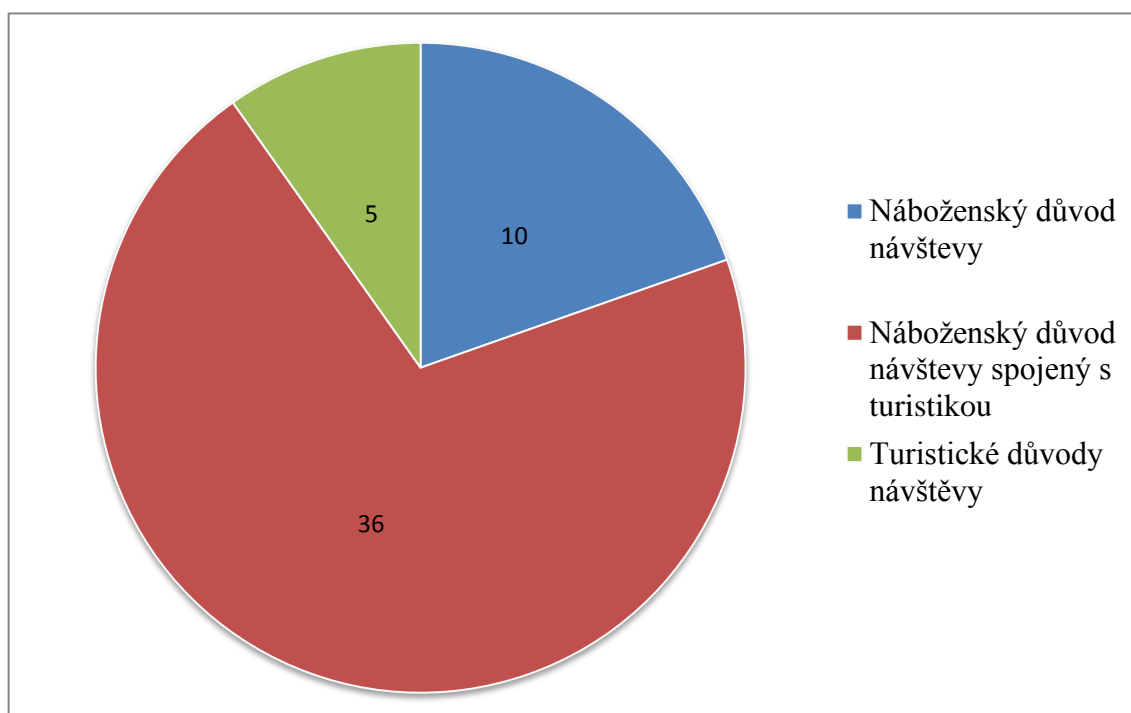
mapy nebo chytrého telefonu. Další možností je zeptat se na cestu. Z tří dotazových osob byl schopen poradit jen jeden. První osoba neuměla anglicky, druhá osoba neznala cestu. Třetí dotazovaná osoba popsala aspoň základní směr cesty. Během cesty na Malostranské náměstí nebyl nalezen jediný turistický ukazatel k Pražskému Jezulátku. Po příchodu na Malostranské náměstí Letenskou ulicí, byl zopakován pokus zeptání se na cestu místních obyvatel, protože nikde nebyl žádný turistický ukazatel. Z pěti dotazovaných osob aspoň správný směr cesty věděly tři osoby. Jedna osoba se omluvila a odpověděla, že nezná cestu. Poslední osoba by turistu poslala špatným směrem. V Karmelitské ulici se objevily první zmínky o přítomnosti tak významného místa. Nejednalo se však o turistické ukazatele, ale o obchod se suvenýry a kavárnu se jménem, které obsahovalo odkaz na Pražské Jezulátko. Při příchodu před kostel turista opět nenajde skoro žádné propagační označení. Kostel vedle nápisu „ZÁKLADNÍ ŠKOLA“ zaniká. Z venku ulice není nic, co by lákalo kolem jdoucí turisty nebo upozorňovalo na tak významnou náboženskou památku.

Druhá část zkoumání: Monitoring v kostele probíhal v odpoledních hodinách po dobu dvou hodin. Během této doby kostel navštívilo 51 osob. Zkoumána byla národnost návštěvníků (viz graf 1) a důvod návštěvy. Důvodem návštěvy se rozumí, jestli návštěva probíhala za účelem čistě náboženským, náboženským i poznávacím nebo pouze turistickým (viz graf 2). Čistě náboženským důvodem návštěvy kostela se rozumí návštěva, za účelem pouze duchovního obohacení, např. modlení se před soškou Ježíška. Tento účel návštěvy splnilo všech deset návštěvníků pocházejících z České republiky. Všech pozorovaných deset českých návštěvníků se pomodlilo před soškou Ježíška a odešlo. Dalším důvodem návštěvy Jezulátka byl náboženský spojený i s turistickým. Tento důvod by se dal popsat jako pomodlení se u sošky Ježíška. Po modlitbě si návštěvníci rozhlíželi a procházeli kostel, později se většina vydala do muzea i k suvenýrům. Poslední skupinou jsou návštěvníci, kteří přišli pouze jako turisté. Tito turisté v podstatě jen prohlídli kostel, vyfotografovali si všechny možné kouty kostela, prošli si muzeum i suvenýry a odešli z kostela.

Graf 1: Národnost návštěvníků

Graf 2: Důvod návštěvy kostela

Shrnutí obou částí nastínilo základní problémy, které je nutné vyřešit pro zlepšení podmínek náboženského cestovního ruchu. Velmi by České republice prospělo zavedení regulace průvodců. Konkrétní případ byl vyzorován během průzkumu v kostele. Do kostela přišla skupinka francouzských turistů i s jejich vlastním francouzským průvodcem, který jim podával výklad o Jezulátku a jeho šatičkách. Dalším nepříznivým faktorem pro rozvoj náboženského cestovního ruchu je nízká znalost národních památek místních obyvatel. Z pozorování vyplývá, že většina místních obyvatel buď není ochotna poradit, neví, kde Pražské Jezulátko přesně leží nebo ho dokonce nikdy nenavštívili. Pokud Praha a Pražské Jezulátko mají konkurovat ostatním světovým destinacím náboženského cestovního ruchu, měla by se zvýšit propagace a turistické značení významných památek, kterými Pražské Jezulátko je.

7 Pražská Loreta

Vznik Lorety se váže k době nepokojů a povstání robotníků proti buržoazii v 17. století. V té době se rozšiřoval a nabíral velkého postavení řád Kapucínů. Řád Kapucínů Vatikán údajně podporoval jen kvůli jeho „chudobě“, která měla vyvažovat bohatství Vatikánu, na které upozorňovali protestanti. Řád Kapucínů byl označován za žebravý řeholnický řád, vyznačoval se plnovousem, hnědým hábitem se špičatou kapucí a posláním přímého boje proti kacířům. Vzestup Kapucínů a rozšíření řádu po celé Evropě mělo jednoduchý důvod, měli velkou podporu císaře Rudolfa II. Jejich kázání bylo opřeno výhrůzkami věčných pekelných muk a strastí, především pro robotníky, např. biblický citát „kdo vrchnosti se protiví, božimu zřízení se protiví“. Ideologie byla jednoduchá, za prohřešek hříšníka čekal tvrdý trest. Tento fakt se líbil české šlechtě, zvláště v dobách nepokojů, proto je začala česká šlechta podporovat a moc i bohatství Kapucínů stoupat.

Loreta, jinak řečená jako „svatá chýše“ má být dle legendy místo, kde navštívil Pannu Marii archanděl a sdělil jí, že porodí syna, spasitele světa. Další legenda, která se váže k Loretě, vypráví o zázraku, kdy původní domek přenesli andělé do Itálie. Benigna Kateřina, manželka Zdeňka Popela, který pocházel z rodů Lobkoviců, vřele následovala kapucínské ideologie, proto pro Kapucíny nechala postavit imitaci italské Lorety poblíž jejich kláštera. Tím započala výstavba současného poutního místa na Hradčanech. Poutní místo nemělo lákat jen úžasným vzhledem, ale také tzv. Loretánským pokladem. Loretánský poklad měl poukazovat na bohatství, které věřící čeká v nebi. Dalšími lákadly byly zvonkohra a sborový zpěv kapucínských mnichů.

Loretánský poklad měl být hlavním lákadlem věřících v tzv. období temna. Předmět, který patří k Loretánskému pokladu od samotných začátků je kříž pražského arcibiskupa kardinála Harracha. Kříž je vysoký 58 cm a široký 26 cm. Jeho obvod je ozdoben 25 broušenými křišťály a 69 granáty menší velikosti. Další předmět, darovaný kardinálem je biskupská čepice, kterou zdobí zlato, perly a diamanty. Poklad doplňuje ještě jedna biskupská čepice s rukavicemi vyrobenými z neobráběného hedvábí prošíváného zlatými nitěmi. Nejstarším předmětem pokladu je pozdně gotický kalich z roku 1510. Pohár je necelých 25 cm vysoký a vyrobený z pozlaceného stříbra.

Nejcennějším a nejznámějším předmětem pokladu je diamantová monstrance³⁸. Diamantová monstrance je zhotovena z pozlaceného stříbra posázeného 6222 diamanty. Klenot měří necelých 90 cm na výšku a 72 cm na šířku, jeho váha dosahuje úctyhodných 12 kg. Monstrance vyjadřuje i příchod vrcholného radikálního baroka do českých zemí. Tento skvost zachycuje výjimečný pohyb a živost hada, Panny Marie, měsíce i postavy Hospodina, celý tento soubor výjevů zakončuje jádro monstrance, které zakončuje více než 50 paprsků. Poklad obsahuje i další velkolepé monstrance, např. perlovou monstranci, monstranci s hlohovým věncem a valdštejnskou monstranci. Poklad dále obsahuje krucifix ze slonoviny, renesanční obrazy Madonny a Ježíška, jesličky a více než 250 dalších liturgických předmětů.

Druhým již zmiňovaným lákadlem byla loretánská zvonkohra. Zvonkohru nechal v Amsterdamu vyrobit zámožný měšťan Eberhard z Glauckova. Obliba zvonkové hry se šířila po celé Evropě. Za zmínku stojí pozoruhodnost, že zvonkohra byla vyrobena v protestantském Holandsku, pro rekatolizační poutní místo. 10. dubna 1695 se konala velká slavnost na počest svěcení všech 27 zvonků. Každý ze zvonků má svého kmotra, největší ze zvonků měl za kmotra samotného císaře Leopolda I., který se však svěcení osobně neúčastnil. Již o čtyři měsíce později zvonkohru zprovoznil a připojil k hodinám hodinář Petr Naumann a zvonky se tehdy poprvé rozezněly. Zvonkohra hraje každou hodinu Mariánské melodie, ale je možné na ni hrát i kdykoli za pomoci lidského faktoru, tedy zvoníka. Umožňují to dva způsoby hraní na zvonkohru. První je jakýsi předchůdce dnešního klavíru. Dřevěné klávesy jsou lanky spojeny se zvonky. Druhou možností je mechanický princip hracího válce. Válec je pomocí hodinového stroje uváděn do pohybu, ve válci jsou umístěny kolíky, které jsou napojeny na lanka zvonků, podle jejich rozmístění zvonky hrají melodii. Ke zvonkům se váže příběh, který vypráví o chudé matce s dětmi, nakaženými morem. Matka měla provázek s mincemi. Pokaždé když jí jedno z dětí umíralo, zaplatila jednou mincí za zahrání Mariánské melodie, aby její dítě umíralo při hře zvonků. Takhle se to opakovalo, dokud nezůstala sama. Když už sama cítila, že se blíží její smrt, zjistila, že už nemá žádnou minci na rozehrání zvonkohry. Údajně se tehdy zvonkohra sama rozehrála a matka tak také umírala při Mariánské melodii hrané loretskou zvonkohrou.³⁹

³⁸ Monstrance: Ozdobná prosklená schránka na vysoké noze. Nejčastěji vyráběna z ušlechtilých kovů, sloužící např. k vystavování sv. relikvií.

³⁹ MATOUŠ, Václav. *Pražská Loreta*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1961, s. 4-54.

7.1 SWOT analýza Pražské Lorety

Vypracováním SWOT analýzy budou shrnuty přednosti, nedostatky, příležitosti a hrozby pražské Lorety jako destinace náboženského cestovního ruchu.

Přednosti. Pražská Loreta má dlouholetou tradici a velmi významnou pozici v historii České republiky. Celý barokní komplex Lorety se nachází v centru Prahy. Loreta je dobře dostupná pro turisty i běžnou městskou hromadnou dopravou.⁴⁰ Historické centrum Prahy, ve kterém se Loreta nachází, je od roku 1992 zapsáno na Seznam kulturního světového dědictví UNESCO. Pražskou Loretu neohrožují sezónní výkyvy, prohlídky jsou možné za každého ročního období. Kostel je otevřen každý den včetně víkendů. Bohoslužby je možné si i objednat pro samostatnou skupinu. Loreta má hned několik turistických lákadel. Prvním je Loretánský poklad. Druhým lákadlem je slavná zvonkohra. Třetím lákadlem jsou koncerty liturgické hudby a chorálové pěvecké výstupy kapucínských mnichů. Dalším lákadlem jsou výstavy, které se pořádají v areálu Lorety. Vstupné do Lorety je úměrné, navíc nabízí slevové akce např. rodinné vstupné, slevy pro studenty a děti apod. Pražská Loreta má dostatečnou propagaci mezi památkami.

Příležitosti. Zájem o Prahu a její kulturní památky roste. Tím by se mohl zvýšit i zájem o Pražskou Loretu. Dostupnost informací, fotografií a článků je snadnější čímž i vyhledávanější. Díky tomu se můžeme podívat jaká akce nebo výstava probíhá nebo se bude konat. Což může přilákat další potencionální turisty i mimo náboženský cestovní ruch. Pražská Loreta patří mezi nejznámější “svaté chýše” v České republice.

Nedostatky. Návštěvnost českých turistů může odrazovat velké množství zahraničních návštěvníků. Další možnou hrozbou je výskyt několika “svatých chýší”. Turista, který navštívil např. italskou Loretu, nemusí projevit zájem vidět další. Navíc Loret je v České republice více.

Hrozby. Jsou velmi podobné jako při zpracování SWOT analýzy Pražského Jezulátka. Nepříznivý je i stále se snižující počet věřících, kteří mají zájem cestovat za náboženskými památkami. V dnešní době, kdy je velká nezaměstnanost, lidé preferují spíše cestování do odpočinkových destinací, např. dovolená u moře nebo na horách. Další hrozbou je pokles počtu amerických a ostatních mimoevropských turistů. Prvním

⁴⁰ Cesta k Loretě městskou dopravou se doporučuje tramvají číslo 22. Tato trasa je sama o sobě “vyhlídkovou trasou”.

faktorem je vzdálenost. Druhým faktorem je vysoká cena dopravy. Třetím faktorem je strach z teroristických útoků. Současným problémem můžou být nepokoje na Ukrajině.

8 Návrh pro zvýšení konkurenceschopnosti se světovými náboženskými destinacemi

V této kapitole bude předložen návrh na zlepšení situace okolo Pražského Jezulátka, aby mohlo být srovnáváno společně s Pražskou Loretou a centrem Prahy jako světová destinace náboženského cestovního ruchu. Návrh spočívá v jednoduchosti, návrhu prohlídkové cesty, která by vedla přes významné náboženské památky.

V první řadě, by následovalo turistické vyznačení prohlídkové cesty. Turistická značení by byla patrná hned při výstupech z metra a tramvají v blízkosti prohlídkové cesty. Značení by ukazovalo směr a název památky, ke které se turista blíží a hlavně název prohlídkové cesty, kterou pro tento účel budeme nazývat Prohlídková cesta za Pražským Jezulátkem (zkratka PCzPJ). Značení PCzPJ by bylo i u každé památky, kterou cesta zahrnuje. Především před kostelem Panny Marie Vítězné, ve které se Jezulátko nachází, by byla umístěna informační tabule a značení, které by ještě před vstupem do kostela upozornilo turisty, o jak významnou památku se jedná.

Podle zkušenosti z vlastního monitoringu je znalost místního obyvatelstva chatrná. Možností jak zlepšit přístup k těmto významným památkám bez jakékoliv náboženské propagace, by mohlo být zavedení povinných exkurzí již od dob základní školní docházky. Pro děti jsou exkurze a výlety spíše odměnou, proto by se jim nenásilnou formou mohli vštípit tyto důležité informace.

Aby se tento návrh dal zrealizovat, muselo by se na prohlídkových místech zavést vstupné. Vstup by však byl pouze pro zahraniční turisty, čímž by se dal i korigovat turistický ruch a nemusel by přerůst až do davů cizinců, což by mohlo odrazovat české turisty. Pro české turisty by vstup na památky byl za symbolický nebo dokonce dobrovolný poplatek.⁴¹

Další již několikrát zmiňovaný problém je chybějící regulace průvodců. Pokud by v České republice začal platit zákon o regulaci průvodců, jistě by se začalo více využívat českých průvodců, což by mohlo příznivě ovlivnit přísun peněz z cestovního ruchu i nabídku pracovních míst v tomto odvětví.

⁴¹ Pro tento postup byl inspirací indický Taj Mahal, kde pro místní je vstup symbolický, ale pro turisty vyšší: *Department of Tourism: Taj Mahal* [online]. 13. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.tajmahal.gov.in/>.

8.1 Návrh prohlídkové cesty za Pražským Jezulátkem

Pro návrh prohlídkové cesty PCzPJ byly vybrány dva návrhy, které budou v této kapitole popsány a vyhodnoceny. Prohlídkové trasy jsou myšleny jako pěší túra, pokud tomu je jinak, je uveden popis jakým dopravním prostředkem a odkud by se přesun uskutečnil.

1. První prohlídková trasa PCzPJ začíná na Klárově. Na Klárově se nachází výstup z metra Malostranská a je zde i zastávka tramvají se stejným názvem. Již při výstupu z metra by se nacházely turistické ukazatele, které by ukazovali směr. Cesta by pokračovala Letenskou ulicí přes Malostranské náměstí do Karmelitské ulice, kde by bylo první zastávkou Pražské Jezulátko. Následovala by prohlídka kostela, muzea a suvenýrů. Cesta by pokračovala zpět na Malostranské náměstí, kde by proběhla prohlídka chrámu sv. Mikuláše. Po prohlídce chrámu by prohlídka pokračovala přes ulice Zámecká a Thunovská. V Thunovské ulici by prohlídka plynule navázala na Zámecké schody a vedla by až k Pražskému hradu. Následovala by prohlídka areálu Pražského hradu a Svatovítského chrámu. Po prohlídce by cesta pokračovala Loretánskou ulicí až k Loretánskému náměstí, kde se nachází kostel Narození Páně - Loreta. Následovala by prohlídka Lorety a jejího areálu. Po skončení prohlídky cesta navazuje přes Pohořelec až k Strahovskému náměstí. Na Strahovském náměstí leží Strahovský klášter. Zde prohlídka končí. Turisté by mohli pokračovat přes zahrady až na Petřínskou rozhlednu nebo jet ze zastávky Pohořelec, tramvají číslo 22 zpět do centra Prahy.

2. Druhá trasa PCzPJ by začínala na Klárově u zastávky metra a tramvají Malostranská. Turisté by nastoupili do tramvaje číslo 22, která je odveze na zastávku Pohořelec. Cesta tramvají trvá cca osm minut a umožňuje krásný výhled na Prahu. Po příjezdu na Pohořelec je hned přes ulici Strahovský klášter, kde by začala první prohlídka kláštera a jeho areálu. Po prohlídce by cesta plynule navázala na Loretánské náměstí, kde by následovala prohlídka Pražské Lorety. Po prohlídce Lorety by cesta pokračovala Loretánskou ulicí až k Hradčanskému náměstí, kde se nachází Pražský hrad a Svatovítský chrám. Po prohlídce Hradu a Svatovítského

chrámu cesta naváže přes ulici Ke Hradu do Nerudovy ulice, která turisty zavede až na Malostranské náměstí. Na Malostranském náměstí proběhne prohlídka chrámu sv. Mikuláše. Po prohlídce se cesta napojí do Karmelitské ulice, ve které prohlídka představí hlavní cíl cesty, Pražské Jezulátko. Po prohlídce Pražského Jezulátka cesta povede zpět na Malostranské náměstí, přes Mosteckou ulici až na Karlův most, zde by prohlídka skončila.

Po zhodnocení obou návrhů cesty, se zdá nejvhodnější variantou prohlídková trasa PCzPJ číslo 2. Jelikož cesta začíná výhledem z tramvaje na celou Prahu, začíná mnohem atraktivněji než první trasa. Trasa zahrnuje odvoz nahoru tramvají, což dělá tuto trasu dostupnější i pro turisty, kterým by nemusel výstup do kopce vyhovovat, např. důchodci. Dalším důvodem, proč byla upřednostněna trasa číslo 2., je mnohem atraktivnější uspořádání památek a jejich návaznost. V první trase se začíná hned hlavním lákadlem celé cesty, kdežto druhá trasa ji staví jako vrchol prohlídky. Další výhodou druhé cesty je její zakončení. V prvním případě cesta končí na Pohořelci, kde je jen málo možností kam pokračovat a turisté se v podstatě musí vracet. Oproti tomu v druhém případě cesta končí na dalším turistickém lákadle, na Karlově mostě, který je sám o sobě výjimečnou památkou, a také je z něj výhled na Prahu a většinu památek, které cesta zahrnovala. Navíc z Karlova mostu má turista daleko více možností kam pokračovat dále. Nalézá se kousek od dopravních spojů, proto je pro něj cesta mnohem komfortnější a výhodnější.

Závěr

Náboženský cestovní ruch je specifická forma cestovního ruchu, která není v České republice příliš rozšířená a známá. Domnívám se, že zde dochází k plýtvání potenciálu, který Česká republika a hlavně Praha má nebo by mohla mít. S čím souvisí i fakt, že Česká republika bývá označována za jednu z neateističtějších zemí na světě.

Tato bakalářská práce se věnuje úvodu do cestovního ruchu a postupně se zužuje pouze na téma náboženské a poutní turistiky. Uvádí rozdíl mezi poutníkem a účastníkem náboženského cestovního ruchu. Rozdíl mezi oběma turisty se většinou dá zjistit pouze z uvedené statistiky daného poutního místa, či sakrální památky. Přehledné a kvalitně zpracované statistiky má španělské poutní místo Santiago de Compostela. Informace z těchto statistik jsem použila i ve své práci. Nejméně informací a statistik, které se dají snadno dohledat, minimálně v anglickém jazyce, jsou statistiky Mekky a Jeruzaléma. Jejich statistiky jsou dle mého názoru nedostačující. České republiky statistiky, které se detailněji zabývají náboženským cestovním ruchem, zcela chybí. Což naznačuje špatný přístup k náboženskému cestovnímu ruchu v Čechách. Pokud bych mohla navrhnout další zlepšení pro náboženskou turistiku, rozhodně bych zavedla podrobnější statistiku. Tato statistika by měla zkoumat především důvod cesty turisty. Stejně jako v Santiagu de Compostela, kde rozlišují, jestli jde o poutníka či turistu, který si pouť vyzkoušel bez hlubšího významu. Dalšími důležitými faktory pro statistiku jsou národnost, druh vyznávaného náboženství a věk.

Cílem mé bakalářské práce bylo uvést specifika náboženského cestovního ruchu a porovnat se světovými náboženskými centry potenciál České republiky jako náboženské destinace. Pro porovnání byl vybrán Vatikán, Jeruzalém a pouť do Santiaga de Compostela. Pro konkrétní zkoumání, coby centra české náboženské destinace, bylo zvoleno Pražské Jezulátko. Pražské Jezulátko je však jen zlomek toho, co Praha a Česká republika nabízí. Proto jsou v bakalářské práci popsána významná česká náboženská místa, konkrétně Stará Boleslav a Svatováclavská pouť, Svatojakubská pouť, Svatý kopeček u Olomouce, Svatý Hostýn, Velehrad, kostel sv. Jana Nepomuckého ve Žďáru nad Sázavou a Svatá Hora u Příbrami. Taktéž jsou popsány i významné památky Prahy. Dle mého názoru Česká republika má potenciál zařadit se svým významem vedle těchto světových destinací. Pro ověření svého teoretického tvrzení, které vycházelo ze zkoumání historických aspektů, sakrálních památek a porovnání jejich významu

v historické i tradiční sféře, jsem se rozhodla provést vlastní monitoring. Předpokládám, že mé poznatky z monitoringu poukázaly na nepřipravenost Pražského Jezulátka v roli světové destinace náboženského cestovního ruchu. Po provedení monitoringu jsem se rozhodla pro lepší orientaci zpracovat SWOT analýzu Pražského Jezulátka a Pražské Lorety. Po prozkoumání SWOT analýz a monitoringu jsem se rozhodla vytvořit návrh, který by mohl zlepšit situaci a pomoci tak zařadit Pražské Jezulátko mezi světové destinace náboženského cestovního ruchu.

V dlouhodobém hledisku, pokud by se odstranily nedostatky např. nedostačující propagace památek, nedostačující statistika a podařilo by se více zaujmout i místní obyvatelé, stala by se dle mého názoru Česká republika v čele s Prahou významných světovým náboženským centrem, které by mohlo lákat turisty z celého světa. Tato bakalářská práce se podrobněji věnovala pouze křesťanským památkám, ale významné jsou i české židovské památky. Židovské památky by pro mě byly dalším zajímavým tématem pro rozšíření mých znalostí o náboženském cestovním ruchu v České republice, a také potencionálním tématem diplomové práce.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použitých českých zdrojů

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. Velká turistická encyklopedie: Hlavní město Praha. Praha: Knižní klub, 2011, s. 342-345. ISBN 978-80-242-3275-1.

CHRISTOPHER, Poul J. a Broňislava BARTOŇOVÁ. 50 + 1 nejúžasnějších světových míst. Praha: Práh, 2007, s. 269. ISBN 978-80-7252-164-7.

MACHULA, Jan. 100 divů Itálie: Historie, kultura a přírodní krásy Apeninského poloostrova. Dobřejovice: Rebo Productions CZ, spol. s.r.o., 2010, s. 126. ISBN 978-80-255-0435-2.

MATOUŠ, Václav. Pražská Loreta. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1961, s. 4-54.

ORIEŠKA, Ján. Služby v cestovním ruchu. Praha: Idea servis, 2010. ISBN 978-80-85970-68-5.

PLICKA, Karel a Emanuel POCHE. Procházky Prahou: Fotografický průvodce městem. 2. vyd. Praha: Orbis, 1976, s. 128-130.

RYGLOVÁ, Kateřina. Cestovní ruch: soubor studijních materiálů. Vyd. 3., rozš. Ostrava: Key Publishing, 2009. 11 s. Management. ISBN 978-80-7418-028-6.

ZELENKA, Josef a Martina PÁSKOVÁ. Výkladový slovník cestovního ruchu. Praha: Linde, 2012, s. 488. ISBN 978-80-7201-880-2.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

NORMAN, Alex. Spiritual tourism: travel and religious practice in western society. London: Continuum, 2011. 17 s. Continuum advances in religious studies. ISBN 978-1-4411-5044-8.

STAUSBERG, Michael. Religion and tourism: crossroads, destinations and encounters. 1st pub. London: Routledge, 2011. 292 s. ISBN 978-0-415-54931-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

10 hvězd. 10 hvězd: Revitalizace židovských památek v České republice [online]. 2014 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://10hvezd.cz/>

BÍM, Jan. Ulteia: Svatojakubská pouť - cesta do Santiaga de Compostela a další poutě. In: ŽÁČEK, Juraj. Ulteia: Pouť do Mekky [online]. 2008 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.ulteia.cz/jine-svetove-poute/muslimske-poute/pout-do-mekky/>

Catedral de Santiago: Pilgrims' s Welcome Office. In: La Peregrinación a Santiago en febrero de 2014 [online]. Santiago de Compostela, 2014 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://peregrinosantiago.es/eng/pilgrims-office/statisti/>

Cestovní kancelář Palomino. In: Poutní a poznávací zájezdy: Řím - Svatořečení papeže Jana Pavla II a Jana XXIII [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://palomino.cz/portfolio-view/rim-svatoreceni-papeze-jana-pavla-ii-a-jana-xxiii-61407/>

České dědictví UNESCO. České dědictví UNESCO: Žďár nad Sázavou [online]. [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://www.unesco-czech.cz/zdar-nad-sazavou/predstaveni/>

Národní Svatováclavská pouť. Národní Svatováclavská pouť: Program [online]. 2013 [cit. 2014-03-04]. Dostupné z: <http://www.svatovaclavskapout.cz/program/>

Průvodce Řím. In: Průvodce Řím: Andělský hrad [online]. 2012, 29. 5. 2012 [cit. 2014-02-27]. Dostupné z: <http://www.rim.maweb.eu/vatikan/andelsky-hrad/>

Stará Boleslav.com. Stará Boleslav: Historie [online]. 2006 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.staraboleslav.com/historie.php>

Svatojakubská cesta. Svatojakubská cesta [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.vwv.cz/jakub/>

TN.cz: Zprávy, zajímavosti. TN.cz: Zázraky a znamení v roce 2012: Zjevení Panny Marie i Ježíše Krista [online]. 30.12. 2012 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/zpravy/zajimavosti/zazraky-a-znameni-v-roce-2012-zjeveni-panny-marie-i-jezise-krista.html>

Travel Palestine: The Official Site for Tourism in Palestine. Fast Facts [online]. 2011 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://travelpalestine.ps/about/fast-facts/>

Turistické informační centrum města Příbram. Kulturní památky: Svatá Hora [online]. 2011 [cit. 2014-03-06]. Dostupné z: <http://infocentrum.pribram.eu/cz/kulturni-pamatky/svata-hora/>

Seznam grafů

Graf 1: Národnost návštěvníků	36
Graf 2: Důvod návštěvy kostela	36

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Adriana Zatloukalová

Obor: Management cestovního ruchu

Forma studia: prezenční studium

Název práce: Náboženský cestovní ruch v České republice

Rok: 2014

Počet stran textu: 46

Celkový počet stran příloh:

Počet titulů českých použitých zdrojů: 8

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Bříza